

Bioethica

Vol 5, No 1 (2019)

Bioethica

The question of the prohibition of prostitution in Europe: A comparative overview of the Nordic and the German- Dutch model and the inconsistencies of the Greek Legislation

Αριάδνη Πολυχρονίου (Ariadni Polichroniou)

doi: [10.12681/bioeth.20836](https://doi.org/10.12681/bioeth.20836)

Copyright © 2019, Ariadni Polichroniou

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

To cite this article:

Πολυχρονίου (Ariadni Polichroniou) A. (2019). The question of the prohibition of prostitution in Europe: A comparative overview of the Nordic and the German- Dutch model and the inconsistencies of the Greek Legislation. *Bioethica*, 5(1), 67-87. <https://doi.org/10.12681/bioeth.20836>

Πρωτότυπη Εργασία

Το ζήτημα της απαγόρευσης της πορνείας στην Ευρώπη: Τα δύο κυρίαρχα μοντέλα νομοθέτησης της πορνείας και οι ασυνέπειες της ελληνικής νομοθεσίας

Αριάδνη Πολυχρονίου¹

¹ LL.M Φιλοσοφίας του Δικαίου, Stagiaire Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής, Αθήνα.

 apolichroniou@hotmail.com

Περίληψη

Στο παρόν άρθρο επιχειρείται η συγκριτική επισκόπηση των δύο κυρίαρχων μοντέλων αντιμετώπισης της πορνείας στην Ευρώπη, του Σκανδιναβικού μοντέλου της απόλυτης απαγόρευσης της πορνείας και της μετάθεσης της ποινικής ευθύνης στον αγοραστή των σεξουαλικών υπηρεσιών και του Γερμανικό-Ολλανδικού μοντέλου της πλήρους νομιμοποίησης και κρατικής ρύθμισης της πορνείας.

Εν συνεχεία, διερευνάται η πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης και αποτιμάται η ιδιάζουσα περίπτωση της Ελλάδας. Αναφορικά με το δεύτερο σκέλος, ιδιαίτερη έμφαση θα δοθεί τόσο στην υπογράμμιση των αντιφάσεων και της δυσχερούς εφαρμοσιμότητας της εγχώριας νομοθεσίας όσο και στις πρώτες, πολύ πρόσφατες, προσπάθειες να εισαχθεί και να διεκδικηθεί το αίτημα για την ποινικοποίηση του πελάτη στον σύγχρονο ελληνικό δημόσιο διάλογο.

Λέξεις κλειδιά: πορνεία, έμφυλη ισότητα, ποινικοποίηση του αγοραστή, νομοθετικά μοντέλα διαχείρισης της πορνείας, Ν 2734/1999.

The question of the prohibition of prostitution in Europe: A comparative overview of the Nordic and the German- Dutch model and the inconsistencies of the Greek Legislation

Ariadni Polichroniou¹

¹ LL.M Philosophy of Law, Stagiaire Hellenic National Bioethics Commission, Athens.

Abstract

This article attempts to analyze and compare the two most influential systems that regulate prostitution in Europe: the Nordic model that is based on the total prohibition of prostitution and on the penalization of the purchase of sexual services and the German-Dutch model that introduces the normalization of prostitution via the legalization of the activity in question and the imposition of State controls and regulations.

Furthermore, the article will focus on the policy of the European Union as well as on the Greek legislation regarding the confrontation of the phenomenon of prostitution. As far as the latter is concerned, the inconsistencies of the current legal framework and its applicability problems will be highlighted and the first efforts aiming at an alternative regulation of prostitution will be described.

Keywords: prostitution, gender equality, criminalization of the client, legislation models on prostitution, L 2734/1999.

I. Εισαγωγικά

Η ανεύρεση της βέλτιστης νομοθετικής ρυθμίσεως του φαινομένου της πορνείας διέρχεται αναπόδραστα μέσα από ανταγωνιστικές φιλοσοφικές θεωρήσεις, πολιτικές στρατηγικές, επιστημονικές αξιολογήσεις και κοινωνιολογικά δεδομένα. Σε συνδυασμό μάλιστα με τους πολυφασματικούς παράγοντες που επιδρούν στη σύσταση και μορφολογία του φαινομένου, μεταλλάσσοντας τις συνθήκες άσκησής του και διαμορφώνοντας την ταυτότητα και τα χαρακτηριστικά των εκδιδόμενων προσώπων και των αγοραστών σεξουαλικών υπηρεσιών, καθίσταται αντιληπτό ότι το ζήτημα της νομοθετικής αντιμετώπισης της πορνείας δε δύναται να εκληφθεί ποτέ ως στατικό και δεδομένο. Στο παρόν οικονομικοπολιτικό συγκείμενο, κρίσιμες παράμετροι όπως οι αθρόες μεταναστευτικές - και πλέον προσφυγικές- ροές, η κλιμάκωση του φαινομένου της εμπορίας ανθρώπων (human trafficking) και η αναγνώριση της διεθνοποιημένης φύσης του, αλλά και η αύξουσα απήχηση φεμινιστικών θεωρήσεων αναφορικά με τις σύγχρονες μορφές έμφυλης βίας και ανισότητας έχουν συμβάλει στη δημιουργία ενός ασύμμετρου κάδρου νομοθεσιών, κρατικών πολιτικών, δημόσιων συζητήσεων και κοινωνικών διεκδικήσεων αναφορικά με το ζήτημα της πορνείας σε Ευρωπαϊκό επίπεδο.

Παρά τις πολλές διαφοροποιημένες και υβριδοποιημένες εκδοχές τους, στην Ευρώπη κυριαρχούν δύο ανταγωνιστικά συστήματα διαχείρισης της πορνείας που προσεγγίζουν την κοινή στοχοθεσία της μείωσης της ζήτησης και της παροχής μεγαλύτερης ασφάλειας στα εκδιδόμενα πρόσωπα με ακραιφνώς διαφορετική νομοθετική αντιμετώπιση. Το Σκανδιναβικό μοντέλο (Nordic model) προβαίνει στη νομοθετική απαγόρευση της πορνείας και στην ποινικοποίηση της αγοράς των σεξουαλικών υπηρεσιών, ενώ το Γερμανικό-Ολλανδικό μοντέλο προκρίνει ως προσφορότερη επιλογή την πλήρη νομιμοποίηση και κρατική ρύθμιση του φαινομένου. Στα δύο αυτά νομοθετικά πλαίσια εντοπίζονται τόσο αντιθετικές πολιτικές στρατηγικές για τη διαχείριση του φαινομένου της πορνείας σε κρατικό επίπεδο όσο και

συγκρουσιακές αναγνώσεις των ηθικών και δικαιωματικών βάσεων της πορνείας, διαφοροποιημένες ως προς την αναγνώριση ενός δικαιώματος διάθεσης του εαυτού στο πλαίσιο της απόλαυσης της ατομικής ελευθερίας και ως προς την πρόσληψη της πορνείας ως αφόρητης παραβίασης της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και της έμφυλης ισότητας.¹

Στη νομοθετική απαγόρευση της πορνείας συνηγορεί η θέαση αυτής ως σεξουαλικής δουλείας ασύμβατης με την ανθρώπινη αξιοπρέπεια, λειτουργώντας παρεμποδιστικά ως προς την εμπέδωση της ίσης μεταχείρισης των φύλων. Η πορνεία προβάλλεται στις θέσεις αυτές ως μορφή έμφυλης βίας και πρακτική γυναικείας υποτέλειας, ως τόπος αντικειμενοποίησης και φετιχοποίησης του γυναικείου σώματος, από-υποκειμενοποίησης και περιθωριοποίησης του γυναικείου υποκειμένου και διαίωσις της ανδρικής κυριαρχίας εντός της πατριαρχικής κοινωνικής δομής.² Από την άλλη, στην υποστήριξη του

¹ Οι προσεγγίσεις του ζητήματος της πορνείας εντός της φεμινιστικής παράδοσης και διεκδίκησης ποικίλουν σε μεγάλο βαθμό, εξελίσσονται και αλληλοσυγκρούονται, συγκροτώντας ένα ακανθώδες και διαρκώς επαναδιαπραγματεύσιμο ερώτημα της φεμινιστικής θεωρίας και πρακτικής. Ενδεικτική βιβλιογραφία για την πορεία της θεωρητικής διαχείρισης και έμπρακτης διεκδίκησης αναφορικά με το δίλημμα της απαγόρευσης ή της νομιμοποίησης της πορνείας αποτελούν, μεταξύ άλλων, τα έργα των Kissil K, Davey M. *The Prostitution Debate in Feminism: Current Trends, Policy and Clinical Issues Facing an Invisible Population*. *Journal of Feminist Family Therapy*, 2012, 22: 1: 1-21, Duggan L, Hunter D. *Sex Wars: Sexual Dissent and Political Culture*. εκδ. Taylor & Francis, 2006, Kesler K. *Is a Feminist Stance in Support of Prostitution Possible? An Exploration of Current Trends*. *Sexualities*, 2002, 5: 2: 219-235 και Scouler J. *The 'subject' of prostitution: Interpreting the discursive, symbolic and material position of sex/work in feminist theory*. *Feminist Theory*, 2004, 5: 343.

² Η πολιτική και φιλοσοφική θέση της ανάγνωσης της πορνείας ως ευθείας παραβίασης των γυναικείων δικαιωμάτων, ως τροχοπέδη των χειραφετητικών εγχειρημάτων έμφυλης ισότητας και ως προϊόν οικονομικού και κοινωνικού εξαναγκασμού αναπτύσσεται

μοντέλου της κρατικής ρύθμισης και νομιμοποίησης της πορνείας, στο οποίο εντάσσεται και η προσπάθεια κανονικοποίησης αυτής δια της εξομοίωσης της με οιοδήποτε επάγγελμα και ένταξής της στο κοινωνικοασφαλιστικό και συνταξιοδοτικό σύστημα, συντρέχει η αναγνώριση του δικαιώματος ενός προσώπου - φορέα ατομικών δικαιωμάτων να επιλέγει, στο πλαίσιο εξάσκησης της ελευθερίας βουλήσεώς του, να διαθέτει τον εαυτό του υπό την προϋπόθεση της συναίνεσης, της ενηλικιότητάς του και της μη βλάβης τρίτων προσώπων. Η ένθεση του ζητήματος της πορνείας στη βάση της αναγνώρισης του δικαιώματος αυτοδιάθεσης και αυτοπροσδιορισμού τυγχάνει υποστήριξης και εντός φεμινιστικού συγκειμένου υπό την πρόσληψη της πορνείας ως δυνατότητας του έμφυλου υποκειμένου να διαχειρίζεται ελεύθερα και κυρίαρχα το σώμα του, ενώ υποστηρίζεται σθεναρά από συλλογικές οργανώσεις και σωματεία εκδιδομένων προσώπων, τα οποία, διεκδικώντας την αδιαμεσολάβητη εκφορά των θέσεων τους και την άρση της θυματοποίησής τους, προσανατολίζουν τα αιτήματά τους σε ζητήματα αναγνώρισης, νομιμοποίησης, αντιπροσώπευσης, χειραφέτησης, προστασίας και κατοχύρωσης των εργασιακών τους δικαιωμάτων.³

Με το καίριας σημασίας Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 26ης Φεβρουαρίου 2014 σχετικά με τη σεξουαλική

εκμετάλλευση και την πορνεία, καθώς και τον αντίκτυπό τους στην ισότητα των φύλων (2013/2103(INI)), με εισηγήτρια την Mary Honeyball, η Ευρωπαϊκή Ένωση υιοθέτησε το σκανδιναβικό μοντέλο αναγνωρίζοντας την πορνεία -δίχως να προβαίνει σε διάκριση μεταξύ καταναγκαστικής και εθελούσιας- ως «μορφή δουλείας ασύμβατη με την ανθρώπινη αξιοπρέπεια και τα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα», άρρηκτα συνδεδεμένη «με την ανισότητα των φύλων στην κοινωνία», με αντίκτυπο «στην κοινωνική θέση των γυναικών και των ανδρών και στην αντίληψη όσον αφορά τις μεταξύ τους σχέσεις και τη σεξουαλικότητα⁴».

Στη βάση της αναγνώρισης της αναντίλεκτα έμφυλης διάστασης του φαινομένου της πορνείας, ύστερα από την επεξεργασία στατιστικών μελετών και εκθέσεων της Eurostat, η αιτιολογική έκθεση του ως άνω Ψηφίσματος αναγιγνώσκει την πορνεία ως μορφή έμφυλης βίας συνιστούσα βάνουση καταστρατήγηση της νομοθετικής κατοχύρωσης της ανθρώπινης αξιοπρέπειας. Παράλληλα, υποστηρίζει τις βαθύτερες κοινωνικές προεκτάσεις που η αιτιακή σχέση μεταξύ της πορνείας και της διατήρησης της έμφυλης ανισότητας προσλαμβάνει αναφορικά με τη συγκρότηση, σημασιοδότηση και αντιμετώπιση της γυναικείας σωματικότητας και σεξουαλικότητας εντός των Ευρωπαϊκών κοινωνιών.⁵ Εντός της

ιδιαίτερα εντός του δεύτερου φεμινιστικού κύματος στους κόλπους του «ριζοσπαστικού φεμινισμού» ή «φεμινισμού της διαφοράς», βλ. ενδεικτικά Millet K. *The prostitution papers: A candid dialogue* (1971), MacKinnon C. *Towards a Feminist Theory of the State?* (1975), Pateman C. *The Sexual Contract* (1988), Dworkin A. *Prostitution and male supremacy* (1993), Barry K. *The Prostitution of Sexuality* (1995). Για μια πιο σύγχρονη επεξεργασία του θέματος, βλ. το πολύ ενδιαφέρον *The Pimping of Prostitution: Abolishing the Sex Work Myth* της J. Bindel, Palgrave Macmillan, 2017.

³ Βλ. ενδεικτικά, Pheterson G. *A Vindication of the Rights of Whores* (1989) και Delacoste F., Alexander P. *Sex Work: Writings by Women in the Sex Industry* (1987).

⁴ Αιτιολογική Έκθεση του Ψηφίσματος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 26ης Φεβρουαρίου 2014 σχετικά με τη σεξουαλική εκμετάλλευση και την πορνεία, καθώς και τον αντίκτυπό τους στην ισότητα των φύλων (2013/2103(INI)).

⁵ Ό.π. «Ωστόσο, το βέβαιο είναι ότι η πορνεία και η σεξουαλική εκμετάλλευση είναι αναμφίβολα ζητήματα που αφορούν περισσότερο το ένα φύλο, με γυναίκες και κορίτσια να πουλούν το σώμα τους, εκούσια ή ακούσια, σε άντρες που πληρώνουν για την εν λόγω υπηρεσία. Επιπροσθέτως, η πλειονότητα των θυμάτων εμπορίας με σκοπό τη σεξουαλική εκμετάλλευση είναι γυναίκες και κορίτσια. Η πορνεία και η σεξουαλική εκμετάλλευση γυναικών και κοριτσιών αποτελούν μορφές βίας και ως τέτοιες συνιστούν εμπόδιο στην ισότητα μεταξύ γυναικών και ανδρών. Ουσιαστικά, όλοι όσοι αγοράζουν σεξουαλικές υπηρεσίες

ίδιας γραμμής, προτάσσεται η θεμιτότητα και η αποτελεσματικότητα⁶ της ποινικοποίησης της αγοράς σεξουαλικών υπηρεσιών ως στρατηγική αποσκοπούσα στη μείωση της ζήτησης⁷ και υπογραμμίζεται η σύνδεση της πορνείας με τη σωματεμπορία και την εγκληματικότητα ως φαινομένων που προσήκει να τύχουν κοινής αντιμετώπισης.⁸

είναι άνδρες. Η εκμετάλλευση στη βιομηχανία του σεξ αποτελεί ταυτόχρονα αιτία και συνέπεια της ανισότητας των φύλων, διαιωνίζοντας την άποψη ότι το σώμα των γυναικών και των κοριτσιών διατίθεται προς πώληση. Η πορνεία συνιστά μια πολύ προφανή και παντελώς απεχθή παραβίαση της ανθρώπινης αξιοπρέπειας. Δεδομένου ότι στον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων γίνεται σαφής αναφορά στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο έχει καθήκον να υποβάλλει εκθέσεις σχετικά με την πορνεία στην ΕΕ και να εξετάζει τρόπους με τους οποίους μπορούν να ενισχυθούν από την άποψη αυτή η ισότητα των φύλων και τα ανθρώπινα δικαιώματα».

⁶ Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 26ης Φεβρουαρίου 2014 σχετικά με τη σεξουαλική εκμετάλλευση και την πορνεία καθώς και τον αντίκτυπό τους στην ισότητα των φύλων, άρθρο 31: «υπογραμμίζει τα στοιχεία που επιβεβαιώνουν τις αποτρεπτικές επιπτώσεις που είχε το σκανδιναβικό μοντέλο στη Σουηδία, όπου η πορνεία και η σωματεμπορία δεν έχουν αυξηθεί, καθώς και το γεγονός ότι το εν λόγω μοντέλο υποστηρίζεται όλο και περισσότερο από τον πληθυσμό, ιδίως από τους νέους, γεγονός που αποδεικνύει ότι η νομοθεσία επέφερε αλλαγές στη νοοτροπία».

⁷ Οπ.π. Άρθρο 32: «θεωρεί ότι ο πιο αποτελεσματικός τρόπος για την καταπολέμηση της εμπορίας γυναικών και ανήλικων κοριτσιών με σκοπό τη σεξουαλική εκμετάλλευση και για τη βελτίωση της ισότητας των δύο φύλων είναι το μοντέλο που εφαρμόζεται στη Σουηδία, την Ισλανδία και τη Νορβηγία (το λεγόμενο σκανδιναβικό μοντέλο) και επί του παρόντος εξετάζεται σε αρκετές ευρωπαϊκές χώρες, όπου εγκληματική πράξη συνιστά η αγορά σεξουαλικών υπηρεσιών, όχι οι υπηρεσίες των εκδιδόμενων ατόμων».

⁸ Οπ.π. Άρθρο 28: «πιστεύει ότι η μείωση της ζήτησης πρέπει να αποτελέσει μέρος μιας ολοκληρωμένης στρατηγικής κατά της εμπορίας ανθρώπων στα κράτη μέλη», όπως και «πιστεύει ότι η μείωση της ζήτησης μπορεί να επιτευχθεί μέσω νομοθεσίας η οποία μετακυλύει το ποινικό βάρος σε όσους αγοράζουν σεξουαλικές υπηρεσίες και όχι σε εκείνους που τις πωλούν, ενώ μέσω της επιβολής προστίμων καθίσταται η πορνεία λιγότερο οικονομικά προσοδοφόρα για τις εγκληματικές οργανώσεις/το οργανωμένο έγκλημα».

Ωστόσο, οι εκκλήσεις του ψηφίσματος για καθολική απαγόρευση της πορνείας και υιοθέτηση των πολιτικών στρατηγικών του Σκανδιναβικού μοντέλου δεν δεσμεύουν τα Κράτη-Μέλη της Ε.Ε., στην αποκλειστική αρμοδιότητα των οποίων εντάσσεται η διαχείριση του ζητήματος της πορνείας,⁹ σε αντίθεση με την κοινή γραμμή που έχει υιοθετήσει η Ε.Ε. αναφορικά με την καταπολέμηση του φαινομένου της σωματεμπορίας, για την αντιμετώπιση του οποίου έχει εκδοθεί η Οδηγία 2011/36/ΕΕ σχετικά με την πρόληψη και την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων, καθώς και την προστασία των θυμάτων, η οποία έχει μεταφερθεί στην εθνική νομοθεσία των Κρατών-Μελών και ενσωματωθεί στην ελληνική έννομη τάξη με τον Ν. 4198/2013.¹⁰

⁹ Βλ. Outshoorn J. European Union and Prostitution policy σε Assessing Prostitution Policies in Europe σε Jahnsen-Wagenaar (eds), Routledge, 2018: “The recently passed resolution of the European Parliament on sexual exploitation and prostitution, which calls for ending prostitution and adopting the Nordic model is a non-binding resolution, to which member states do not have to respond” και “...do not cover prostitution policies, which fall under the national jurisdiction of member states”, όπως και «το κάθε κράτος μέλος είναι αρμόδιο να αποφασίσει πώς θα προσεγγίσει το ζήτημα της πορνείας», στο Άρθρο ΚΓ του ως άνω Ψηφίσματος.

¹⁰ Βλ. Οδηγία 2011/36/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 2011, για την πρόληψη και την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και για την προστασία των θυμάτων της, καθώς και για την αντικατάσταση της απόφασης-πλαίσιο 2002/629/ΔΕΥ του Συμβουλίου, όπως και Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα «Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών — Η στρατηγική της ΕΕ για την εξάλειψη της εμπορίας ανθρώπων 2012-2016».

II. Τα δύο κυρίαρχα νομοθετικά μοντέλα διαχείρισης της πορνείας στην Ευρώπη

α. Το Σουηδικό μοντέλο: Μια ολιστική επαναπροσέγγιση της νομοθεσίας για την πορνεία στη βάση της έμφυλης ισότητας

Το 1999 με το νόμο Kvinnofrid («ειρήνη για τις γυναίκες»), η Σουηδία αποτέλεσε την πρώτη χώρα που προέβη στην ποινικοποίηση, όχι της προσφοράς και της παροχής, αλλά της αγοράς σεξουαλικών υπηρεσιών, θεσπίζοντας κλιμακούμενα πρόστιμα και ποινές φυλάκισης έως ενός έτους για τους παραβάτες.¹¹ Εισάγοντας την εν λόγω ρύθμιση, με την οποία τροποποιήθηκε το Έκτο κεφάλαιο του Σουηδικού Ποινικού Κώδικα, στο πλαίσιο της ψήφισης νομοσχεδίου αφορούντος στη βία κατά των γυναικών, η Σουηδία υιοθέτησε τη στρατηγική της καταπολέμησης της πορνείας δια της μείωσης της ζήτησης, απορρίπτοντας τη θεωρία της «ελεύθερης επιλογής» των εκδιδόμενων προσώπων και υπογραμμίζοντας την ασυμβατότητα της πορνείας με τις συνταγματικές αρχές της ισότητας των φύλων, καθώς και της αξιοπρέπειας και της ελευθερίας του ατόμου.

Το λεγόμενο «Σκανδιναβικό μοντέλο» (Nordic model) για την αντιμετώπιση της πορνείας, συνιστώντας το πρώτο παγκοσμίως πλέγμα νομοθετικών διατάξεων που ποινικοποιεί την αγορά σεξουαλικών υπηρεσιών ερειδόμενο στην πρόσληψη του αγοραστή σεξουαλικών υπηρεσιών ως «θύτη» και του εκδιδόμενου

προσώπου ως «θύματος» έμφυλης βίας¹² έχει ασκήσει σημαίνουσα επιρροή στην πλειονότητα των Ευρωπαϊκών χωρών. Κάποιες από αυτές, όπως π.χ. η Γαλλία (2016)¹³, η Ισλανδία (2009)¹⁴ και η Νορβηγία (2009),^{15,16} υιοθέτησαν πλήρως

¹² “In agreement with other feminists worldwide, they concluded that prostitution was another patriarchal tool of oppression that has deleterious effects on the women and girls who are induced and kept in prostitution, as well as an extreme form of male violence used to control female human beings as a class”, σε Ekberg G. *The Swedish Law That Prohibits the Purchase of Sexual Services Best Practices for Prevention of Prostitution and Trafficking in Human Beings*, 2004.

¹³ Η νομοθεσία στη Γαλλία άλλαξε το 2016 με την ψήφιση του *Loi n° 2016-444 du 13 avril 2016 visant à renforcer la lutte contre le système prostitutionnel et à accompagner les personnes prostituées* ο οποίος ακολουθεί το Σκανδιναβικό μοντέλο θεσπίζοντας πρόστιμα και ποινές φυλάκισης στους αγοραστές σεξουαλικών υπηρεσιών, παρέχοντας προστασία και δυνατότητες διεξόδου από την πορνεία στα εκδιδόμενα πρόσωπα και μεριμνώντας για την κοινωνική ευαισθητοποίηση και την προαγωγή της θέασης της πορνείας ως έμφυλης βίας.

¹⁴ Τον Απρίλιο του 2009, το Ισλανδικό Κοινοβούλιο υπερψήφισε το νομοσχέδιο για την απαγόρευση της πορνείας και τη μετακύληση της ποινικής ευθύνης στον αγοραστή των σεξουαλικών υπηρεσιών, στη βάση του οποίου μεταρρυθμίστηκε το Άρθρο 206 του Ισλανδικού Ποινικού Κώδικα. Για περισσότερα αναφορικά με το ζήτημα της απαγόρευσης της πορνείας στην Ισλανδία βλ. την έκθεση “GENDER EQUALITY IN ICELAND: Information on Gender Equality Issues in Iceland” από το Centre for Gender Equality Iceland, February 2012.

¹⁵ Το άρθρο 316 του Νορβηγικού Ποινικού Κώδικα (Section 316 of the Norwegian General Civil Penal Code: The law against buying sexual services) ορίζει τα κάτωθι: “Any person who a) procures sexual intercourse or any other sexual act, for himself/herself or for another person, in return for payment or agreement to provide payment, b) procures sexual intercourse or any other sexual act in return for another person paying or agreeing to pay, or c) in the manner described in a) or b) above induces someone to carry out acts that are equivalent to sexual intercourse with himself/herself shall be liable to a fine or up to 6 months’ imprisonment or both. If the sexual intercourse or act has been particularly humiliating in its nature, but it is not punishable under any other law, the punishment is imprisonment for a term of up to 1 year”.

¹⁶ Αξίζει σε αυτό το σημείο να αναφερθεί η αυστηρότερη ρύθμιση στην οποία έχει προβεί η Νορβηγία αναφορικά με

¹¹ Η ριζοσπαστική αυτή νομοθετική πρωτοπορία συνιστά προϊόν δημόσιας συζήτησης και κοινοβουλευτικών διαβουλεύσεων στη Σουηδία από τη δεκαετία του 1970 και έπειτα. Βλ. Östergren P. Sweden, σε: *Assessing Prostitution Policies in Europe* ed. Jahnsen-Wagenaar, 2018: “In justifying these measures, the government maintained that prostitution is an obstacle to gender equality, an argument that increasingly figured in the parliamentary debate from the 1970s onward”.

το νομοθετικό αυτό πλαίσιο, άλλες, όπως η Φινλανδία, έχουν προκρίνει μια υβριδοποιημένη νομοθετική εκδοχή του (π.χ. το «μεικτό» φινλανδικό μοντέλο προβαίνει στη διάκριση ελεύθερης και εξαναγκαστικής πορνείας και ποινικοποιεί τον αγοραστή των σεξουαλικών υπηρεσιών μόνο στη δεύτερη περίπτωση επιφορτίζοντάς τον με το βάρος αποδείξεως¹⁷), ενώ έχει αποτελέσει διεκδικητικό πρόταγμα φεμινιστικών, πολιτικών και ανθρωπιστικών οργανώσεων σε χώρες που ακολουθούν διαφορετική νομοθετική επιλογή.

Εκτός Ευρώπης, ο Καναδάς (2014), η Νότιος Αφρική (2007) και η Νότιος Κορέα (2004)¹⁸ έχουν ποινικοποιήσει την αγορά σεξουαλικών υπηρεσιών δια της μεταρρυθμίσεως των ανάλογων διατάξεων της ποινικής νομοθεσίας τους. Μαζί με την ποινικοποίηση του πελάτη (criminalisation of the client), η Σουηδική νομοθεσία προβλέπει μια ολιστική

επαναπροσέγγιση του ζητήματος της πορνείας.¹⁹ Ιδρύονται δομές ψυχολογικής και κοινωνικής υποστήριξης των εκδιδόμενων προσώπων, κοινωνικές υπηρεσίες υποβοήθησης των ίδιων των πελατών, θεσπίζονται επιμορφωτικά προγράμματα για τους αστυνομικούς και τους δικαστές, καταβάλλονται συντονισμένες προσπάθειες παροχής διεξόδων από την πορνεία με σκοπό την εξαφάνιση της ζήτησης και την κοινωνική εγκόλπωση του προσδιορισμού της πορνείας ως μορφής έμφυλης βίας και γυναικείας υποτέλειας. Στην ίδια κατεύθυνση, η πορνεία και το trafficking κρίνονται ως αλληλένδετα φαινόμενα που χρήζουν κοινής νομοθετικής ρύθμισης.

Η αποτελεσματικότητα του σκανδιναβικού μοντέλου ως προς τη μείωση της πορνείας και της σωματεμπορίας, την ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης και την προώθηση θετικών μέτρων εξόδου από την πορνεία για τα εκδιδόμενα άτομα, εν σχέσει με τα αντίπαλα μοντέλα πλήρους νομιμοποίησης της πορνείας, αναδεικνύεται ανάγλυφα σε μια σειρά ακαδημαϊκών ερευνών και εκθέσεων που έχουν διενεργηθεί από τις αρχές του 2000 μέχρι και σήμερα τόσο από Σουηδικούς όσο και από Ευρωπαϊκούς και Διεθνείς φορείς.²⁰

την καταπολέμηση της πορνείας, θεσπίζοντας ποινές και για τους Νορβηγούς πολίτες που αγοράζουν σεξουαλικές υπηρεσίες στο εξωτερικό. Την ίδια στρατηγική έχει διαγείλει και η τελευταία Σουηδική κυβέρνηση.

¹⁷ Αναφορικά με το «μεικτό» Φινλανδικό νομοθετικό μοντέλο αξίζει να σημειωθεί ότι στη βάση της διάκρισης μεταξύ ελεύθερα και υπό καταναγκασμό εκδιδόμενου προσώπου στην οποία ερείδεται ανακλύπτουν μια σειρά από προβλήματα και δυσχέρειες απόδειξης, στοιχείο που αναφέρει τόσο η Αιτιολογική Έκθεση του Ψηφίσματος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 26ης Φεβρουαρίου 2014 σχετικά με τη σεξουαλική εκμετάλλευση και την πορνεία καθώς και τον αντίκτυπό τους στην ισότητα των φύλων όσο και η Ενημερωτική Έκθεση της Ελληνικής Γενικής Γραμματείας Ισότητας των Φύλων, η οποία και αναγράφει στη σελίδα 17 του Πορίσματός της (2018) ότι «μερική απαγόρευση της πορνείας δεν έχει μειώσει τη ζήτηση, με αποτέλεσμα να συνεχίζεται στη Φινλανδία η συζήτηση για πλήρη απαγόρευση της αγοράς σεξουαλικών υπηρεσιών».

¹⁸ Ο καναδικός νόμος του 2014 Bill C-36 (Protection of Communities and Exploited Persons Act) απαγορεύει την αγορά σεξουαλικών υπηρεσιών ενώ η αντίστοιχη μεταρρύθμιση που επήλθε στον Ποινικό Κώδικα της Νότιας Αφρικής με την Amendment Act του 2007 ποινικοποιεί τόσο την αγορά όσο και την πώληση σεξουαλικών υπηρεσιών, όπως και ο νόμος για τη ρύθμιση της πορνείας της Νότιας Κορέας (Special Law on Sex Trade) του 2004.

¹⁹ “Politically, the work to eliminate prostitution and trafficking in human beings for sexual purposes is part of the overall actions, through laws, policies, strategies and concrete measures to ensure and mainstream substantive gender equality in Sweden”, Ekberg G. Report: Swedish laws, policies and intervention on prostitution and trafficking in human beings: a comprehensive overview, 2017.

²⁰ “Since the coming into force of the legislation that prohibits the purchase of a sexual service, and in particular as a result of the concerted efforts to implement the Swedish approach on the prevention and elimination of prostitution and trafficking in human beings for sexual purposes between 2001 and 2007, many academic and other research studies on different aspects have been carried out in Sweden and in other counties. This research material contributes to a solid knowledge bank with studies that assess the rationale, impact, benefits and drawbacks of the targeted laws, policies, strategies and actions”, σε Gunilla S. Ekberg, Report: Swedish laws, policies and intervention on

Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τα στοιχεία της αιτιολογικής έκθεσης της «Έκθεσης σχετικά με τη σεξουαλική εκμετάλλευση και την πορνεία καθώς και τον αντίκτυπό τους στην ισότητα των φύλων», η εφαρμογή του νόμου επέφερε σημαντική μείωση στον αριθμό των εκδιδομένων προσώπων στη Σουηδία συγκριτικά με γείτονες χώρες μικρότερου πληθυσμού οι οποίες δεν έχουν προβεί στην υιοθέτηση του Σουηδικού μοντέλου, καθώς και στον αριθμό θυμάτων σωματεμπορίας με σκοπό τη σεξουαλική εκμετάλλευση, ενώ επέδρασε ριζικά στην αναδιαμόρφωση των κοινωνικών προσλήψεων της πορνείας και στην επανανάγνωσή της ως κολάσιμης μορφής έμφυλης βίας.²¹ Προς επίρρωση των ανωτέρω,

σύμφωνα με τον M. Waltman, η εφαρμογή της νομοθεσίας συντέλεσε στον περιορισμό του φαινομένου της «πορνείας του δρόμου» σε μεγάλες σουηδικές πόλεις, καθώς και στην μεταστροφή των κρατουσών κοινωνικών αντιλήψεων με το 79% των γυναικών και το 60% των ανδρών να τάσσονται υπέρ της ισχύουσας νομοθεσίας το 2008, εν αντιθέσει με το μόλις 45% των γυναικών και το 20% των ανδρών που προσανατολιζόνταν υπέρ της ποινικοποίησης της αγοράς σεξουαλικών υπηρεσιών το 1996, προ της θέσης του νόμου σε ισχύ.²² Επιπρόσθετα, κατά την αξιολόγηση του

prostitution and trafficking in human beings: a comprehensive overview, 2017. Ενδεικτικές μελέτες αναφορικά με την αποτελεσματικότητα του Σουηδικού μοντέλου περιλαμβάνονται στα κάτωθι: Skilbrei M, Holmstrom C, Prostitution Policy in the Nordic Region: Ambiguous Sympathies, 2013, Waltman M. Prohibiting Sex Purchasing and Ending Trafficking: The Swedish Prostitution Law. Michigan Journal of International Law, 2011, 33:133-156, Swedish Ministry of Justice, Evaluation of the ban on purchase of sexual services (1999-2008), 2 July 2010, Kajsa C. Targeting the sex buyer, the Swedish Institute, 2010, The Coalition Against Trafficking in Women Australia (CATWA) Report, Demand change Understanding the Nordic approach to Prostitution, 2017, Niemi and Aaltonen, Abuse of a victim of sex trade Evaluation of the Finnish sex purchase (2014), κ.α. Για την πληρότητα της προσέγγισης βλ. Levy J, Jakobsson P. Sweden's abolitionist discourse and law: Effects on the dynamics of Swedish sex work and on the lives of Sweden's sex workers. Criminology & Criminal Justice 14, 5:593-607.

²¹ Αιτιολογική Έκθεση της Έκθεσης σχετικά με τη σεξουαλική εκμετάλλευση και την πορνεία καθώς και τον αντίκτυπό τους στην ισότητα των φύλων(2013/2103 (INI)) «ο αντίκτυπος της εν λόγω νομοθεσίας στη Σουηδία ήταν θεαματικός. Ο αριθμός των εκδιδομένων ατόμων στη Σουηδία ισοδυναμεί με το ένα δέκατο των εκδιδομένων ατόμων στη γειτονική Δανία, όπου η αγορά σεξ είναι νόμιμη και ο πληθυσμός μικρότερος. Ο νόμος μετέβαλε επίσης την κοινή γνώμη. Το 1996, ποσοστό 45% των γυναικών και 20% των ανδρών τάσσονταν υπέρ της ποινικής δίωξης των ανδρών που αγοράζουν σεξ. Το 2008, το 79% των γυναικών και το 60% των ανδρών τάσσονταν υπέρ του νόμου. Επιπλέον, η σουηδική αστυνομία επιβεβαιώνει ότι το σκανδι-

ναβικό μοντέλο είχε αποτρεπτικό αποτέλεσμα ως προς την εμπορία ανθρώπων με σκοπό τη σεξουαλική εκμετάλλευση». Βλ. επίσης και Άρθρο 31 του Ψηφίσματος, σύμφωνα με το οποίο «υπογραμμίζει ότι ορισμένα στοιχεία επιβεβαιώνουν τις αποτρεπτικές επιπτώσεις που είχε το σκανδιναβικό μοντέλο στη Σουηδία, όπου η πορνεία και η σωματεμπορία δεν έχουν αυξηθεί, καθώς και το γεγονός ότι το εν λόγω μοντέλο υποστηρίζεται όλο και περισσότερο από τον πληθυσμό, ιδίως από τους νέους, γεγονός που αποδεικνύει ότι η νομοθεσία επέφερε αλλαγές στη νοοτροπία».

²² Waltman M. Prohibiting Sex Purchasing and Ending Trafficking: The Swedish Prostitution Law. Michigan Journal of International Law, 2011, 33:133-156, σελ. 146: “In 1995, the government estimated that there were approximately 2500 to 3000 prostituted women in Sweden, of whom 650 were on the streets. In contrast, a study published in 2008 estimated that approximately 300 women were prostituted on the streets, while 300 women and fifty men were found in prostitution being advertised online. Comparable methods of approximation have been used in Denmark, where sex purchase is legal. Even though Denmark only has a population of 5.6 million while Sweden has 9.4 million, Sweden's prostituted population is approximately one-tenth of Denmark's. Approximations suggest that at least 5567 persons are visibly in prostitution in Denmark, among whom 1415 were on the streets”, καθώς και στο ίδιο σελ. 148-149: “Moreover, the passing of the law, in and of itself, seems to have changed public sentiment. In 1996, only forty-five percent of women and twenty percent of men in Sweden were in favor of criminalizing male sex purchasers. In 1999, eighty-one percent of women and seventy percent of men were in favor of criminalizing the purchase of sex; in 2002, eighty three percent of women and sixty-nine percent of men were in favor; and, in 2008, seventy-nine percent of women and sixty percent of men favored the law .Furthermore, the number of men who reported, in the national population samples, having

αντίκτυπου της ποινικοποίησης της αγοράς σεξουαλικών υπηρεσιών που διενεργήθηκε από τη Σουηδική Κυβέρνηση το 2010 «The Ban against the Purchase of Sexual Services. An evaluation 1999-2008» (SOU 2010:49), ο αριθμός των εκδιδόμενων προσώπων στην Σουηδία ανερχόταν το 1993 στις 2.500-3.000 εκδιδόμενες γυναίκες, ενώ σε έρευνα που δημοσιεύτηκε το 2008, δέκα σχεδόν χρόνια μετά τη θέση σε ισχύ του νόμου, ο αριθμός των εκδιδομένων προσώπων υπολογίστηκε στα 650 άτομα, πόρισμα για τον οποίο διατηρούνται οστώσο επιφυλάξεις.²³

purchased sex seems to have dropped from 12.7% in 1999 (before the law took effect) to 7.6% in 2008. The method used for approximation, self-reported anonymous crime surveys, has repeatedly been proven reliable in a number of scientific reviews. Asked about the law's effects on their own purchase of sex in 2008, respondents stated they had not increased their purchase of sex, had not start purchasing sex outside of Sweden and had not begun purchasing sex in "non-physical" forms".

²³ "According to a variety of Swedish NGOs and government agencies, street prostitution 'virtually disappeared' in major cities after the introduction of the ban on the purchase of 'sexual services' (Waltman, 2011: 459). Other forms of prostitution are also thought to have declined. In the mid-1990s, for example, the Swedish Prostitution Inquiry estimated that there were around 2500-3000 women in prostitution in Sweden. A study undertaken by researchers at the (NIKK) suggests this number had fallen to around 650 people by 2008 (Swedish Institute, 2010, Waltman, 2011)" σε *The Coalition Against Trafficking in Women Australia (CATWA) Report, Demand change Understanding the Nordic approach to Prostitution* (2017), καθώς και "In its summary of the scope and turnover of the sex trade, the 1993 inquiry based its calculations on those used in the report of the previous inquiry, in which the total number of female prostitutes in the country was estimated at about 1,800 in 1980. The 1993 inquiry team felt that, with the calculation method described above, the number of women in prostitution in Sweden in 1993 was between 2,500 and 3,000" και "In the research report —Prostitution in the Nordic Countries, Charlotta Holmström's article summarizes the available knowledge about the situation in Sweden in 2008. It shows that approximately 300 women were involved in street prostitution and that about 300 women and 50 men were involved in prostitution on the Internet. However, the article points out that this does not mean that we can

Συνολικά, είκοσι χρόνια μετά την εισαγωγή της πλέον ρηξικέλευθης νομοθετικής επιλογής για την αντιμετώπιση της πορνείας και ελάχιστα χρόνια μετά την πρόταξη της απαγόρευσης της πορνείας ως βέλτιστου μοντέλου μείωσης του φαινομένου από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο στο πλαίσιο της ανάδειξης της έμφυλης διάστασης και του οικονομικοοικονομικού χαρακτήρα της πορνείας, το Σουηδικό μοντέλο διαφαίνεται να κερδίζει έδαφος στον αναβιωμένο δημόσιο διάλογο αναφορικά με τη διαχείριση της πορνείας εντός της ΕΕ. Ωστόσο, καίτοι έχουν διατυπωθεί μια σειρά από αντιρρήσεις αναφορικά με την αποτελεσματικότητα του Σουηδικού προτύπου αντιμετώπισης της πορνείας εκκινούσες από διαφορετικές ιδεολογικές και πολιτικές προσεγγίσεις, η κρισιμότερη κριτική που ασκείται στο Σκανδιναβικό μοντέλο προέρχεται από σωματεία και οργανώσεις των ίδιων των εκδιδόμενων προσώπων²⁴ που προτάσσουν το αίτημα της ισότιμης κατοχύρωσης των εργασιακών τους δικαιωμάτων και διεκδικούν την άρση της επισφαλαιοποίησης των βιοτικών συνθηκών και του στιγματισμού τους.

estimate the number of people in prostitution in Sweden to be 650. As described above, people in prostitution may be active in several arenas at once, for example both on the Internet and on the street, which would mean that the same person was counted more than once. On the other hand, Holmström felt that the estimate could be rather low, as it was dependent on how social work was organized and what surveys were conducted. Thus, rather than providing a reliable picture of the actual situation, the estimates might in fact say more about the resources and priorities of the police and social services" σε "The Ban against the Purchase of Sexual Services. An evaluation 1999-2008", (SOU 2010:49) σελ. 27.

²⁴ Βλ. ενδεικτικά Levy J, Jakobsson P. Sweden's abolitionist discourse and law: Effects on the dynamics of Swedish sex work and on the lives of Sweden's sex workers. *Criminology & Criminal Justice* 14, 5:593-607.

β. Το Γερμανικό - Ολλανδικό μοντέλο: Ένα ατελές νομοθετικό εγχείρημα κανονικοποίησης της πορνείας

Γερμανία

Ο νόμος του 2001 *Gesetz zur Regelung der Rechtsverhältnisse der Prostituierten*, εν συντομία ProstG, στη Γερμανία αποσκοπούσε μέσω της νομιμοποίησης και επιβολής κρατικής ρύθμισης και ελέγχου στην πορνεία στη διευκόλυνση της πρόσβασης των εκδιδόμενων ατόμων στην υγειονομική και κοινωνική ασφάλιση, στην κατοχύρωση της δυνατότητας μήνυσης των πελατών και σύναψης συμβολαίων, καθώς και στη βελτίωση των συνθηκών ζωής και εργασίας των εν λόγω προσώπων, στην απαγκίστρωση της εγκληματικής δραστηριότητας από την παροχή σεξουαλικών υπηρεσιών και στην αύξηση των δυνατοτήτων εξόδου από την πορνεία. Ωστόσο, η αδυναμία του νόμου²⁵ να αφουγκραστεί τις επικρατούσες συνθήκες άσκησης της πορνείας, όπως και τους κινδύνους και τα αιτήματα των εκδιδόμενων προσώπων, οδήγησε στην αλυσιτελή εφαρμογή του και στην αποτυχία πραγμάτωσης των επιδιώξεών του.²⁶

Η φιλελεύθερη ελαστικότητα του νόμου αυτού επέφερε δυσμενείς συνέπειες στη Γερμανία: αύξηση της καταναγκαστικής και της ανήλικης πορνείας, έξαρση της σωματεμπορίας και της εγκληματικότητας, άνθιση του φαινομένου της στοχευμένης επίσκεψης της χώρας από πολίτες γείτονων χωρών με σκοπό ακριβώς την αγορά σεξουαλικών υπηρεσιών (sex-tourism), δημιουργία «υπερ-οίκων ανοχής» σε μεγάλες γερμανικές πόλεις. Η υπουργική έκθεση του 2007 αναφορικά με τα αποτελέσματα του νόμου (*Bericht der Bundesregierung zu den Auswirkungen des Gesetzes zur Regelung der Rechtsverhältnisse der Prostituierten*) επιβεβαιώνει, μεταξύ άλλων, την αδυναμία του νόμου να βελτιώσει τις συνθήκες διαβίωσης των εκδιδομένων, να προσφέρει τρόπους εξόδου από την πορνεία και να τύχει ευρείας εφαρμογής,²⁷ ενώ στην αιτιολογική έκθεση της «Έκθεσης σχετικά με τη σεξουαλική εκμετάλλευση και την πορνεία

²⁵ «The possibility of entering into work contracts, which are subject to social insurance contributions, is not used extensively. This is because operators fear high financial and bureaucratic disadvantages as a sex worker usually stays with an establishment for only two to eight weeks. At the same time, there exists a constitutionally limited right of direction i.e., only working hours and places of work may be stipulated. The refusal of sexual services is, therefore, no reason for termination, because the employer has no power to direct this. Sex workers also frequently do not want to secure any employment contracts, because the majority of them wish to remain mobile, independent and anonymous. The possibility for suability of wages caused no change, because prepayment is common in the sex trade. Based on these facts, one can conclude that the ProstG has had limited effect», Hunecke I. «Germany» σε συλλογικό τόμο Jahnsen, Wagenaar (eds), *Assessing prostitution policies in Europe*, Routledge, 2018.

²⁶ Czarnecki D, Engels H, Kavemann B, Steffan E, Schenk W, Türnau D. *Prostitution in Deutschland - Fachliche Be-*

trachtung komplexer Herausforderungen, 2014: «Mit dem Prostitutionsgesetz von 2002 wurde seitens der damaligen Bundesregierung der Versuch unternommen, die Lebens- und Arbeitsbedingungen von Sexarbeiterinnen und Sexarbeitern in Deutschland zu verbessernDas Prostitutionsgesetz hat die Sittenwidrigkeit der Tätigkeit aufgehoben und damit eine grundsätzliche rechtliche Benachteiligung von Sexarbeiter_innen beseitigt. Es hat aber eine zu geringe Reichweite, um Verbesserungen darüber hinaus zu erreichen. Aufgrund der föderalen Struktur Deutschlands, die viele Rechtsfragen in die Kompetenz der Bundesländer legt, unterblieben wichtige Maßnahmen zur Umsetzung des Gesetzes», σ. 31.

²⁷ Ενδεικτικά από τις καταληκτικές σκέψεις της Έκθεσης «Bericht der Bundesregierung zu den Auswirkungen des Gesetzes zur Regelung der Rechtsverhältnisse der Prostituierten (Prostitutionsgesetz - ProstG)»: «Hinsichtlich der Verbesserung der Arbeitsbedingungen in der Prostitution konnten kaum messbare positive Wirkungen in der Praxis festgestellt werden, allenfalls gibt es erste zaghafte Ansätze, die in diese Richtung weisen», «Die Ausstiegsmöglichkeiten aus der Prostitution sind durch das Prostitutionsgesetz nicht erkennbar verbessert worden», «Entsprechend hat das Prostitutionsgesetz bisher auch keine messbare tatsächliche Verbesserung der sozialen Absicherung von Prostituierten bewirken können».

καθώς και τον αντίκτυπό τους στην ισότητα των φύλων», στην οποία παρατίθενται με συστηματικό και συγκριτικό τρόπο μια σειρά από έρευνες και μελέτες αναφορικά με την αποτελεσματικότητα των δύο εναλλακτικών νομοθετικών μοντέλων διαχείρισης της πορνείας, υπογραμμίζεται ανάλογα ότι «[σ]τις περιπτώσεις που η πορνεία και η μαστροπεία είναι νόμιμες, υπάρχει αυξανόμενος όγκος στοιχείων που καταδεικνύουν τις αδυναμίες αυτού του συστήματος. Το 2007, η γερμανική κυβέρνηση παραδέχτηκε ότι ο νόμος περί νομιμοποίησης της πορνείας δεν έχει περιορίσει την εγκληματικότητα και ότι το ένα τρίτο των γερμανών εισαγγελέων επισήμανε ότι η νομιμοποίηση της πορνείας έχει «δυσχεράνει το έργο τους όσον αφορά τη δίωξη της εμπορίας ανθρώπων και τη μαστροπεία».²⁸

Ο νόμος αυτός αντικαταστάθηκε από τον νέο Prostituiertenschutzgesetz τον Ιούλιο του 2017, ο οποίος ενισχύει τους κρατικούς ελέγχους και επιβάλλει μια σειρά από αυστηρές προϋποθέσεις για την αδειοδότηση που δεν προβλέπονταν στην προηγούμενη νομοθεσία σε μια προσπάθεια βελτίωσης της προστασίας των εκδιδομένων προσώπων και της μείωσης της εγκληματικότητας. Ενδεικτικά, νομοθετείται η εγγραφή των εκδιδομένων προσώπων σε μητρώο και η υποχρεωτική αδειοδότηση των οικιών όπου παρέχονται σεξουαλικές υπηρεσίες από πλείονα του ενός άτομα, επιβάλλονται συχνοί ιατρικοί έλεγχοι και η υποχρεωτική χρήση προφυλακτικού, παρέχονται συμβουλευτικές υπηρεσίες και ενισχύεται η αστυνομική επίβλεψη.

Ολλανδία

Ύστερα από δύο αλυσιτελείς νομοθετικές απόπειρες για την άρση της μέχρι τότε ισχύουσας απαγόρευσης των οίκων ανοχής το 1985 και το 1993 αντίστοιχα, το νομοσχέδιο για τη νομιμοποίηση της πορνείας τέθηκε σε εφαρμογή το 2000. Με το νόμο αυτό αποποινικοποιείται η οργανωμένη πορνεία και επιτρέπεται η σύσταση και η λειτουργία των οίκων ανοχής, πράξεις που συνιστούσαν ποινικό αδίκημα σύμφωνα με τον Ποινικό Κώδικα της Ολλανδίας, τα σχετικά άρθρα 250 και 432 του οποίου καταργήθηκαν. Το νομοσχέδιο αυτό αποσκοπούσε στην εντατικοποίηση του ελέγχου και της ρύθμισης της πορνείας από το κράτος, στην αντιμετώπιση της ανήλικης και της καταναγκαστικής πορνείας και στην προστασία των εκδιδομένων προσώπων μέσω της υπαγωγής της πορνείας στο διοικητικό και ασφαλιστικό σύστημα της χώρας και το διαχωρισμό της από εγκληματικές δραστηριότητες.

Στο νόμο αυτό προβλέπεται η υποχρεωτική αδειοδότηση των οίκων ανοχής από διοικητικούς φορείς, η θέσπιση υγειονομικών κριτηρίων και κριτηρίων νομιμότητας που οφείλουν να τηρούνται τόσο για τη λήψη όσο και για τη διατήρηση της άδειας, η φορολόγηση των οίκων ανοχής και των εκδιδομένων προσώπων και η απαγόρευση ατόμων κάτω των 18 χρονών να εκδοθούν. Καίτοι η νομοθεσία αυτή στόχευε στην ομαλοποίηση της πορνείας μέσω της ένταξής της στην οικονομική αγορά και στο ασφαλιστικό και συνταξιοδοτικό σύστημα της χώρας, η ανάπτυξη του τουρισμού με σκοπό την αγορά σεξουαλικών υπηρεσιών, η άνθιση μη αδειοδοτημένων οίκων ανοχής και συνέχιση της σύνδεσης της πορνείας με το φαινόμενο της σωματεμπορίας, τη διακίνηση ναρκωτικών ουσιών και το ξέπλυμα μαύρου χρήματος κατέστησαν την κρατική αυτή πολιτική για τη διευθέτηση του ζητήματος της πορνείας αναποτελεσματική.

Συγκεκριμένα, η αναποτελεσματικότητα του Ολλανδικού μοντέλου καταδεικνύεται σε μια σειρά από στοιχεία που παρατίθενται στο Πόρισμα της ελληνικής Γενικής Γραμματείας Ισότητας των Φύλων (2018) σύμφωνα με τα οποία: «[σ]το Άμστερνταμ με 750.000 κατοίκους, οι εκδιδόμενες υπολογίζονται μεταξύ

²⁸ Αιτιολογική Έκθεση της Έκθεσης σχετικά με τη σεξουαλική εκμετάλλευση και την πορνεία καθώς και τον αντίκτυπό τους στην ισότητα των φύλων (2013/2103 (INI)) της Επιτροπής Δικαιωμάτων των Γυναικών και Ισότητας των Φύλων, βλ. τέταρτη παράγραφο υπό τον τίτλο «Δύο διαφορετικές προσεγγίσεις σε σχέση με την πορνεία και τη σεξουαλική εκμετάλλευση στην Ευρώπη».

20.000 και 35.000, ενώ στη Στοκχόλμη με 1,3 εκατομμύρια κατοίκους υπολογίζονται σε 200 άτομα. Το 2009 στο Άμστερνταμ σφραγίστηκαν πολλοί οίκοι ανοχής και sex shop στην περιοχή των 'κόκκινων φαναριών', ώστε να περιοριστεί η εγκληματική δραστηριότητα και το ξέπλυμα μαύρου χρήματος»,²⁹ όπως και «Το 2014 στο Άμστερνταμ υπήρχαν 6.750 εκδιδόμενες με άδεια και 833 εγκαταστάσεις, ενώ εκτιμήθηκε από τις 28.000 αγγελίες, ότι υπάρχουν επιπλέον περίπου 7.500 μη αδειοδοτημένες εκδιδόμενες - το σύνολο επομένως προσεγγίζει τις 15.000. Προγενέστερη αναφορά του 2006, ανέφερε 9.000 άτομα και επομένως είναι αξιοσημείωτη η αύξηση. Αναφορά του Ολλανδού Συνηγόρου του Πολίτη (2013), αναφέρεται σε 20.000 άτομα και εκτιμά ότι υπάρχει μεγάλη δυσκολία στον υπολογισμό του πραγματικού αριθμού».³⁰

Αντιστοίχως αποθαρρυντικά αξιολογούνται και τα στοιχεία που προκύπτουν από τις δηλώσεις του Συνηγόρου του Πολίτη της Ολλανδίας αναφορικά με την παρατήρηση αύξησης του αριθμού των ανήλικων θυμάτων σωματεμπορίας ηλικίας 15-17 χρονών,³¹ τις εκτιμήσεις του Δημάρχου του Άμστερνταμ για την αποτυχία συγκρότησης ενός ασφαλούς και ρυθμιζόμενου πεδίου ανεξαρτητοποιημένου από το φαινόμενο της σωματεμπορίας,³² καθώς και

την καταχώρηση της Ολλανδίας ως βασικότερης χώρας προορισμού θυμάτων σωματεμπορίας από το Γραφείο των Ηνωμένων Εθνών για τον Έλεγχο των Ναρκωτικών και την Πρόληψη του Εγκλήματος.³³

Ωστόσο, τα τελευταία χρόνια έχει επιχειρηθεί η εντατικοποίηση των ελέγχων και η επιβολή προστίμων και διοικητικών μέτρων με σκοπό τη μείωση της σωματεμπορίας και της εγκληματικότητας και έχει παρατηρηθεί σημαντική μείωση στη λειτουργία των λεγόμενων «κόκκινων παραθύρων» σε μεγάλες ολλανδικές πόλεις.³⁴

III. Η Ελληνική περίπτωση: Ο φαλκιδευμένος φιλελευθερισμός του Ν. 2734/1999

Στην Ελλάδα, η κρατική ρύθμιση της πορνείας μέσω εγγραφής των εκδιδόμενων προσώπων σε μητρώο και υποχρεωτικής θέσπισης ιατρικών και εντατικών αστυνομικών ελέγχων συνιστά πάγια πολιτική από την απαρχή της προσπάθειας νομικής προσέγγισης του φαινομένου της πορνείας στο σύγχρονο κράτος. Συγκεκριμένα, οι νόμοι του 1958 και του 1981 απηχούν την ίδια νομοθετική επιλογή που

²⁹ Πόρισμα της Ο.Δ.Ε της Γ.Γ.Ι.Φ (2018) στο πλαίσιο των εργασιών της για την αντιμετώπιση της πορνείας: *Προτάσεις για τον περιορισμό της και την προστασία των γυναικών θυμάτων*, αναρτηθέν στην επίσημη ιστοσελίδα Γενικής Γραμματείας Ισότητας των Φύλων (<http://www.isotita.gr/wp-content/uploads/2018/>), σελ. 18.

³⁰ Οπ. π., σελ. 19.

³¹ Οπ. π., σελ. 19.

³² «Στις Κάτω Χώρες, το 2003 ο δήμαρχος του Άμστερνταμ δήλωσε ότι η νομιμοποίηση της πορνείας δεν κατάφερε να αποτρέψει την εμπορία ανθρώπων, λέγοντας ότι δεν κατέστη δυνατόν να δημιουργηθεί μια ασφαλής και ελεγχόμενη ζώνη η οποία δεν θα γινόταν αντικείμενο κατάχρησης από το οργανωμένο έγκλημα» σε Αιτιολογική Έκθεση της Έκθεσης σχετικά με τη σεξουαλική εκμετάλλευση και την πορνεία καθώς και τον αντίκτυπό τους στην ισότητα των φύλων (2013/2103 (INI)) της Επιτροπής Δικαιωμάτων των Γυναικών και Ισότητας των Φύλων, βλ. τέταρτη παράγραφο υπό τον τίτλο «Δύο

διαφορετικές προσεγγίσεις σε σχέση με την πορνεία και τη σεξουαλική εκμετάλλευση στην Ευρώπη».

³³ Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 26ης Φεβρουαρίου 2014 σχετικά με τη σεξουαλική εκμετάλλευση και την πορνεία καθώς και τον αντίκτυπό τους στην ισότητα των φύλων, υπό ΚΣΤ. «λαμβάνοντας υπόψη ότι η μαστροπεία, η οποία ισοδυναμεί με έγκριση της σεξουαλικής εκμετάλλευσης τρίτων, έχει νομιμοποιηθεί σε αρκετά κράτη μέλη, συμπεριλαμβανομένων της Γερμανίας, των Κάτω Χωρών και της Ελλάδας· λαμβάνοντας υπόψη ότι οι Κάτω Χώρες έχουν καταχωρηθεί από το Γραφείο των Ηνωμένων Εθνών για τον Έλεγχο των Ναρκωτικών και την Πρόληψη του Εγκλήματος ως ένας από τους κυριότερους προορισμούς για θύματα εμπορίας ανθρώπων».

³⁴ "... a more frequent deployment of authority instruments such as punishments, fines and administrative issues has been noted. Also, the number of prostitution windows has decreased radically over the years.", Altink van Liempt, Wijers "The Netherlands" στο συλλογικό τόμο Jahnsen, Wagenaar (eds), *Assessing prostitution policies in Europe*. Rutledge, 2018.

αποτυπώνεται στον ισχύοντα για την πορνεία νόμο 2734/1999,³⁵ ενώ και προγενέστερα νομοθετήματα, όπως το βασιλικό διάταγμα του 1836 και ο ν. 3032/1922, ακολουθούσαν, σε γενικές γραμμές, αντίστοιχη ως προς τη νομιμοποίηση και τον έλεγχο δια της κρατικής ρυθμίσεως, πολιτική, υιοθετώντας το δημοφιλές για την εποχή γαλλικό «διακανονιστικό σύστημα».³⁶ Μετά το Δεύτερο Παγκόσμιο πόλεμο παρατηρούμε την κατάργηση των δημοσίων οίκων ανοχής και την αντικατάστασή τους από ιδιωτικούς³⁷, την απαγόρευση του ομαδικού εταιρισμού των εκδιδόμενων προσώπων και της ανήλικης πορνείας, ενώ παράλληλα διατυπώνονται, ανεπιτυχώς, και μη συστηματοποιημένα, οι πρώτες φωνές υπέρ της κατάργησης της πορνείας συνολικά.

Ο ισχύων ελληνικός νόμος Ν.2734/1999 υιοθετεί σε ένα βαθμό το Γερμανικό-Ολλανδικό μοντέλο της υπαγωγής της πορνείας στον αυστηρό έλεγχο του κράτους και της θέσπισης υποχρεωτικής αδειοδότησης και πιστοποιητικών ασκήσεως «επαγγέλματος» από τις αρμόδιες κρατικές αρχές για την εξάσκησή της. Ωστόσο, διστάζει να χαρακτηρίσει την πορνεία *ζεκάθαρα* ως επάγγελμα και να την υπαγάγει στην εργατική νομοθεσία προστατεύοντας τα εκδιδόμενα πρόσωπα με κατοχυρώσεις όπως η οχτάωρη εργασία, η δυνατότητα αδειών, ο κατώτατος μισθός κ.ά., προτιμώντας να την αντιμετωπίσει ως «βιοποριστική

δραστηριότητα»³⁸ με έωλη νομική προστασία. Η στρατηγική καταπολέμησης της πορνείας μέσω της κρατικής της ρύθμισης και οι φιλελεύθερες παραδοχές του δικαιώματος ελεύθερης διαθέσεως του σώματος στις οποίες ένας τέτοιος νομιμοποιητικός της πορνείας νόμος θεωρητικά εδράζεται υπονομεύονται στον επίμαχο Ν.2734/1999 από μια έντονη ηθικολογική θεώρηση της πορνείας οδηγούσα το νόμο σε αντιφατικές, αναχρονιστικές και υποστηρίξιμα αντισυνταγματικές³⁹ διατάξεις, σεξιστικές διατυπώσεις και στη διαιώνιση βαθιών κοινωνικών προκαταλήψεων. Η ηθική απαξία για την πορνεία και η απουσία ουσιαστικής μέριμνας για τη βελτίωση της ζωής και την κατοχύρωση των δικαιωμάτων των εκδιδόμενων προσώπων,⁴⁰ η παράλειψη της έννοιας του

³⁵ «With the exception of the military dictatorship period, the regulatory system has been repeatedly reaffirmed by law in 1958, 1981 and finally in 1999», Maratou- Alipranti L, Rethimiotaki H., Greece στο συλλογικό τόμο: Jahnsen, Wagenaar (eds), *Assessing prostitution policies in Europe*, Rutledge, 2018.

³⁶ «Η Ελλάδα, ανέκαθεν, είχε επιλέξει μια πραγματιστική θέση στο θέμα της πορνείας, υιοθετώντας το διακανονιστικό σύστημα. Η εκδιδόμενη επιτρέπεται να εξασκεί το επάγγελμά της, εφόσον συμμορφώνεται με τους κανονισμούς που υπάρχουν» σε Μαγγανιάς Α, Γαβαλάκης Ν. Η ποινικοποίηση της συμπεριφοράς εκδιδόμενου ατόμου. ΠοινΔικ, 2000, 4: 427-435.

³⁷ Ν 3310/1955 «Περί Καταπολεμήσεως των Αφροδισίων Νόσων και Άλλων Τινών Διατάξεων».

³⁸ Πόρισμα του Συνηγόρου του Πολίτη, Αθήνα, 6 Νοεμβρίου 2003 Αρ. Πρωτ.: 14667/03/2.1 «μολονότι ο νόμος κάνει λόγο περί επαγγέλματος και απαιτεί για την άσκηση αυτού τον κατοχή σχετικού πιστοποιητικού, οι επιμέρους διατάξεις αυτού δεν φαίνεται να αποδίδουν στη ρυθμιζόμενη δραστηριότητα τα νομικά χαρακτηριστικά και την προστασία που αναγνωρίζεται σε κάθε άλλη επαγγελματική δραστηριότητα, που αναπτύσσεται στο πλαίσιο της οικονομικής ελευθερίας».

³⁹ «Ο πρόσφατος ελληνικός νόμος 2734/1999 για τα «εκδιδόμενα με αμοιβή πρόσωπα» συγκρούεται με τις διεθνείς αρχές για την χωρίς καμία διάκριση μεταχείριση των γυναικών σε όλους τους τομείς - και στον σεξουαλικό - και για το σεβασμό της αξίας κάθε προσώπου. Και ναι μεν εμφανίζεται ότι αφορά όλα τα εκδιδόμενα πρόσωπα, πραγματικά όμως αφορά κυρίως τις γυναίκες που αποτελούν την συντριπτική και την κυρίως ελεγχόμενη πλειοψηφία αυτής της κατηγορίας» σε Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου Α. Ο νόμος 2734/1999 για τα «εκδιδόμενα με αμοιβή πρόσωπα» προσκρούει στα ανθρώπινα δικαιώματα και στις σύγχρονες αντιλήψεις. ΠοινΔικ, 2000, 3: 305-307.

⁴⁰ Άλλωστε, στην αιτιολογική έκθεση του νόμου ορίζεται η στοχοθεσία του ως ακολούθως: «Το σχέδιο Νόμου έγινε προκειμένου να αντιμετωπιστεί το παρατηρούμενο γνωστό φαινόμενο της άγρας πελατών σε ορισμένους δρόμους ή συνοικίας κ.λπ., το οποίο προκαλεί το *δημόσιο αίσθημα*», υπογραμμίζοντας τη μέριμνα του νόμου για τη διαφύλαξη της κοινωνίας δια της μη προσβολής των χρηστών ηθών από το φαινόμενο της πορνείας και όχι την όποια προσπάθεια βελτίωσης της ασφάλειας και των συνθηκών διαβίωσης των εκδιδόμενων προσώπων.

πελάτη⁴¹ και η άρνηση συστηματικής συσχέτισης και κοινής αντιμετώπισης των πλειοψηφικών στο χώρο φαινομένων της καταναγκαστικής πορνείας και της σωματεμπορίας με την «ελεύθερη» πορνεία, η οποία αποτελεί παρωπιδιστικά και το αποκλειστικό αντικείμενο της εν λόγω νομοθετικής ρυθμίσεως, αποτελούν χαρακτηριστικές επιλογές του νομοθέτη που καθιστούν τον Ν. 2734/1999 δυσχερώς εφαρμόσιμο, ασυνεπή και αναποτελεσματικό.

Συγκεκριμένα, ο νόμος θεσπίζει την υποχρεωτική αδειοδότηση των εκδιδόμενων προσώπων μέσω απόκτησης πιστοποιητικού άσκησης επαγγέλματος που χορηγείται από τη Νομαρχία (άρθρο 1) και για τη λήψη του οποίου απαιτούνται μια σειρά από προϋποθέσεις (ενηλικιότητα, μη χρήση ναρκωτικών ουσιών, μη ύπαρξη ψυχικής νόσου ή σεξουαλικά μεταδιδόμενης νόσου, μη καταδίκη για ορισμένα εγκλήματα). Στις προϋποθέσεις έκδοσης πιστοποιητικού εντάσσεται η βαθιά αμφιλεγόμενη διάταξη του 1.β σύμφωνα με την οποία το πρόσωπο που επιθυμεί να εκδώσει το πιστοποιητικό στο όνομά του πρέπει να «είναι άγαμο ή τελεί σε χηρεία ή είναι διαζευγμένο», προϋπόθεση που βρίσκεται σε πλήρη ασυμβατότητα με τη συνολική νομιμοποιητική της πορνείας προσέγγιση του νομοθετήματος. Η επιβολή ενός τέτοιου περιορισμού, μη δικαιολογημένη από την επίκληση στα χρηστά ήθη, το δημόσιο συμφέρον ή τα δικαιώματα

τρίτων προσώπων (5 παρ. 1 Σ.) ούτε από τη συνταγματική αρχή της κρατικής προστασίας του γάμου (21 παρ.1 Σ.⁴²), παραβιάζει κατάφωρα τόσο τη συνταγματική διάταξη του 5 παρ.1, καθώς παρεμποδίζει την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας του εκδιδόμενου προσώπου, στην οποία εντάσσεται και η ελευθερία να συνάψει γάμο και να ιδρύσει οικογένεια⁴³ και τη συμμετοχή του στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της χώρας, όσο και το Άρθρο 4 του Συντάγματος λόγω της μη αιτιολογημένης άνισης μεταχείρισης μιας κατηγορίας πολιτών ως προς το δικαίωμα του γάμου. Καθώς ο νόμος αφορά και στον πολιτικό γάμο (εύλογη ενδεχομένως η απορία για το ζήτημα της ιδιότητας κάποιου ως εκδιδόμενου προσώπου ως ασυμβίβαστης με τη δυνατότητα σύναψης συμφώνου συμβίωσης), η επιλογή του κοσμικού νομοθέτη για την επιβολή ενός τέτοιου περιορισμού κλονίζει τη θέση της πορνείας ως επιτρεπτής, κρατικά ρυθμιζόμενης, βιοποριστικής δραστηριότητας ασκηθείσας στο πλαίσιο της απόλαυσης του δικαιώματος προσωπικής ελευθερίας, αυτοδιάθεσης του σώματος και αυτοπροσδιορισμού. Η διαπλοκή άσκησης επαγγελματικής δραστηριότητας και

⁴¹ «Έτσι ο πελάτης παραμένει ο μεγάλος άγνωστος της πορνείας, παρότι δεν αποτελεί εξωτερικό μέρος της, αλλά συστατικό στοιχείο της, αναγκαίο όρο της», βλ. Λάζος Πορνεία και διεθνική σωματεμπορία στη σύγχρονη Ελλάδα: ο πελάτης. εκδ. Καστανιώτης, 2002, όπως και στην ίδια κατεύθυνση «Είναι σαφές ότι ο Έλληνας νομοθέτης δεν θίγει τον πελάτη, ο οποίος θα εξακολουθεί να δρα ατιμωρητί. Και όμως, είναι ο πελάτης που, χρηματοδοτώντας ουσιαστικά την «επιχείρηση» καθίσταται ο πραγματικός υπαίτιος για τη δημιουργία και διατήρηση του φαινομένου» σε Μαγγανάς Α, Γαβαλάκης Ν. Η ποινικοποίηση της συμπεριφοράς εκδιδόμενου ατόμου. ΠοινΔικ, 2000 4: 427-435.

⁴² Πόρισμα του Συνηγόρου του Πολίτη, Αθήνα, 6 Νοεμβρίου 2003 Αρ. Πρωτ.: 14667/03/2.1: «Ωστόσο, ο προβλεπόμενος στον νόμο αποκλεισμός των εγγάμων προσώπων από την άσκηση της εν λόγω δραστηριότητας, φαίνεται να περιορίζει υπέρμετρα την προσωπική και οικονομική ελευθερία των προσώπων αυτών, χωρίς μάλιστα να εμπίπτει στους συνταγματικούς επιτρεπόμενους περιορισμούς. Ούτε τα συνταγματικώς προστατευόμενα δικαιώματα των άλλων, ούτε το ίδιο το Σύνταγμα, ούτε η επίκληση των χρηστών ηθών φαίνονται να δικαιολογούν, κατ' αρχήν, την επιβολή τέτοιας απαγόρευσης. Η παρέμβαση του νομοθέτη στο πεδίο της προσωπικής ελευθερίας των συζύγων δεν φαίνεται να αποτελεί πρόσφορο μέσο για την υλοποίηση της συνταγματικής προστασίας του γάμου (άρθρο 21 παρ. 1 του Συντάγματος)».

⁴³ “The requirement on marital status violates women’s constitutional right to marry and create a family”, Maratou- Alipranti L, Rethimiotaki H., Greece, στον συλλογικό τόμο: Jahnsen, Wagenaar (eds), Assessing prostitution policies in Europe, Rutledge, 2018.

δικαιώματος στον έγγαμο βίο καταδεικνύει ακριβώς την ηθική μομφή που επιφυλάσσει ο νομοθέτης στην πορνεία μέσω της έμμεσης παραδοχής της ακαταλληλότητας του εκδιδόμενου προσώπου προς τέλεση γάμου και απόκτησης εντός γάμου τέκνων λόγω της μη αποκλειστικότητας των γενετήσιων σχέσεων.⁴⁴

Στο δεύτερο άρθρο του νόμου προβλέπονται τακτικοί έλεγχοι υγείας του εκδιδόμενου προσώπου (ανά 15 ημέρες) και στο τρίτο η διαδικασία και οι προϋποθέσεις για την έκδοση της άδειας εγκατάστασης και χρήσης οικήματος που θα λειτουργήσει ως χώρος παροχής σεξουαλικών υπηρεσιών από το εκδιδόμενο πρόσωπο. Προς την έκδοση αυτής της άδειας που χορηγείται από τον Δήμαρχο, ύστερα από σύμφωνη γνώμη Επιτροπής, απαιτείται μεταξύ άλλων η συναίνεση του ιδιοκτήτη του διαμερίσματος και στην περίπτωση που το οίκημα πρόκειται για πολυκατοικία, η συναίνεση όλων των ιδιοκτητών και ενοίκων. Επιπρόσθετα, οι Δήμοι και οι Κοινότητες αποφασίζουν για τον αριθμό των αδειών που θα χορηγηθούν βασιζόμενοι «στις ιδιαίτερες τοπικές συνθήκες και ανάγκες», οι οποίες υπολογίζονται βάσει του πληθυσμού και της σύνθεσής του, αλλά και «με την ύπαρξη στρατοπέδων, λιμανιών και βιομηχανικών μονάδων, καθώς και με την ανάπτυξη εμπορικών ή άλλων δραστηριοτήτων που επιβάλλουν απασχόληση ή διέλευση ατόμων από άλλες περιοχές»⁴⁵ (!) Με τη συγκεκριμένη

νομοθετική ρύθμιση καθίσταται πρόδηλη, -τόσο δια της φυσικοποίησης της πορνείας όσο και δια της κατασκευής έμφυλα, ταξικά και μορφωτικά προσδιορισμένων υποκειμένων που απεικονίζονται *αυτονοήτως* ως αγοραστές σεξουαλικών υπηρεσιών-, η αμιγώς σεξιστική νομοθετική θεώρηση της πορνείας και η ανδροκεντρική οικονομία σήμανσης⁴⁶ που διαποτίζει ολόκληρο το Ν. 2734/1999: Όχι μόνο η αυξημένη λιβιδινική επιθυμία του ανδρικού πληθυσμού προσλαμβάνεται ως δεδομένη φυσική ανθρώπινη *ανάγκη* προς την οποία αναλαμβάνει να ανταποκριθεί το κράτος με την έγκριση των ανάλογων αδειών για παροχή σεξουαλικών υπηρεσιών, αλλά η ανάγκη αυτή υπολογίζεται ποσοτικά με βάση την ύπαρξη ορισμένων τύπων -χειρονακτικών κατά βάση- επαγγελμάτων και εργασιών, η άσκηση των οποίων ή διέλευση προσώπων που τα ασκούν συνεπάγεται λόγο για διευρυμένη αδειοδότηση σε έναν συγκεκριμένο τόπο!

Στο ίδιο άρθρο τίθενται οι εξής τοπικοί περιορισμοί αναφορικά με την άδεια

εν λόγω αδειών που επιτρέπεται να χορηγούνται στην περιφέρεια τους, με βάση τις ιδιαίτερες τοπικές συνθήκες και ανάγκες, που σχετίζονται κυρίως με τον πληθυσμό τους και τη σύνθεση αυτού, την ύπαρξη στρατοπέδων, λιμανιών και βιομηχανικών μονάδων, καθώς και με την ανάπτυξη εμπορικών ή άλλων δραστηριοτήτων που επιβάλλουν απασχόληση ή διέλευση ατόμων από άλλες περιοχές. Κατά την πρώτη εφαρμογή του νόμου αυτού, η ανωτέρω απόφαση εκδίδεται μέσα σε τρεις (3) μήνες από την έναρξη ισχύος του. Επίσης, δύνανται να καθορίζουν περιοχές τους, εντός των οποίων δεν επιτρέπεται η χορήγηση τέτοιων αδειών.

⁴⁶ Αξίζει να αναφερθεί σε αυτό το σημείο η κριτική που ασκεί η Α. Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου στο παρόν νομοθέτημα ως προς τον σεξιστικό χαρακτήρα του στο άρθρο της «Ο νόμος 2734/1999 για τα «εκδιδόμενα με αμοιβή πρόσωπα» που δημοσιεύτηκε ένα μόλις έτος μετά την ψήφισή αυτού στην ΠοινΔικ 3/2000: «.. επισημαίνεται η αντίληψη ότι η γυναίκα είναι δεύτερης κατηγορίας φύλο, υπηρετικό του πρώτου, στο γενετήσιο δε τομέα, σκεδος της ηδονής του, που φυσικό είναι στην καταναλωτική κοινωνία μας να χρησιμοποιείται σαν αντικείμενο εμπορεύσιμο. Γι' αυτό η πόρνη θεωρείται περιφρονητέα, αλλά κοινωνικά χρήσιμη(!) και οι αναγκαίοι συνεργοί της (πελάτες) αξιοπρεπείς κύριοι(!)».

⁴⁴ Πόρισμα του Συνηγόρου του Πολίτη, όπ.π.: «Ακόμη και εάν θεωρηθεί ότι η τεκμαιρόμενη μη αποκλειστικότητα των γενετήσιων επαφών του έγγαμου εκδιδόμενου με αμοιβή προσώπου είναι απαξιοτική του θεσμού του γάμου, το γεγονός αυτό δεν επιτρέπει την άνευ άλλου τινός θέσπιση περιορισμών στην άσκηση της εν λόγω δραστηριότητας. Η αποκλειστικότητα των γενετήσιων επαφών και η κρισιμότητα που αυτή προσλαμβάνει για τη διατήρηση του γάμου αποτελεί στοιχείο η πρακτική αξία του οποίου, από τη σκοπιά της έννομης τάξης, συνδέεται αποκλειστικά με νομικές ευχέρειες τις οποίες οι ίδιοι οι σύζυγοι καλούνται να ασκήσουν, εφ' όσον οι ίδιοι το επιθυμούν».

⁴⁵ Άρθρο 3 παρ. 3 Ν 2734/1999: «Οι δήμοι και οι κοινότητες καθορίζουν, με απόφασή τους, τον αριθμό των

εγκατάστασης: Απαγορεύεται η εγκατάσταση εκδιδομένων προσώπων σε διατηρητέα ή παραδοσιακά κτήρια ή σε ακτίνα 200 μέτρων από ναούς, σχολεία, φροντιστήρια, νηπιαγωγεία, παιδικούς σταθμούς, νοσηλευτικά ιδρύματα, αθλητικά κέντρα, βιβλιοθήκες, κέντρα ευγηρίας, πλατείες και παιδικές χαρές. Με τον Ν. 4238/2014 μάλιστα προστίθενται με το άρθρο 49⁴⁷ και τα ξενοδοχεία τριών αστέρων και άνω στον κατάλογο των κτηρίων στην ακτίνα των οποίων απαγορεύεται η χορήγηση άδειας, καθιστώντας ακόμη σαφέστερη τη νομοθετική πρόθεση περιθωριοποίησης του φαινομένου της πορνείας και των εκδιδομένων προσώπων με την εξώθηση τους εκτός του πεδίου της αστικής κανονικότητας.

Επιπρόσθετα, οι περιορισμοί αυτοί, η δικαιολογητική βάση των οποίων ανάγεται σε λόγους δημοσίας τάξεως και προστασίας των χρηστών ηθών, καθιστούν εξαιρετικά δυσχερή τη νόμιμη άσκηση της εν λόγω δραστηριότητας στις πυκνοκατοικημένες περιοχές του κέντρου της Αθήνας,⁴⁸ εγείροντας βάσιμους προβληματισμούς αναφορικά με την ουσιαστική παρεμπόδιση της άσκησης του δικαιώματος της οικονομικής ελευθερίας⁴⁹ και την

καταστρατήγηση της αρχής της αναλογικότητας.⁵⁰

Στο άρθρο 4 προβλέπεται η απαγόρευση του ομαδικού συνεταιρισμού με επιτρεπόμενο όριο συστέγασης τα δύο εκδιδόμενα πρόσωπα και τίθενται οι εξαιρετικά περιοριστικές προϋποθέσεις για την αδειοδότηση του «υπηρετικού προσωπικού», το οποίο, σύμφωνα με την αναχρονιστική νομοθετική διατύπωση, στελεγχώνεται υποχρεωτικά από γυναίκες άνω των 55 ετών. Στο επόμενο άρθρο (Άρθρο 5) προβλέπονται οι ποινικές κυρώσεις της παράβασης των ανωτέρω διατάξεων που κυμαίνονται μέχρι τα δύο έτη και στο Άρθρο 6 οι διοικητικές που συνίστανται στην αφαίρεση αδειών εγκατάστασης και χρήσης.

Ως προς το πεδίο της εφαρμογής, προσήκει να υπογραμμιστεί ότι οι αυστηρές προϋποθέσεις που τίθενται στον παρόντα νόμο αναφορικά με τη δυνατότητα χορήγησης πιστοποιητικών ασκήσεως επαγγέλματος και απόκτησης άδειας εγκατάστασης και χρήσης καθιστούν σχεδόν αδύνατη τη νομότυπη άσκηση της πορνείας ως βιοποριστικής δραστηριότητας εντός των

⁴⁷ Το κείμενο του άρθρου 49 του Ν 4238/2014 «Οχλούσεις χρήσεις για τουριστικές εγκαταστάσεις» έχει ως κάτωθι: «Στο εδάφιο δεύτερο της παρ. 4 του άρθρου 3 του ν. 2734/1999 μετά τη λέξη «οικοτροφεία» προτίθενται οι λέξεις «ξενοδοχεία κατηγορίας τριών (3), τεσσάρων (4) και πέντε (5) αστέρων».

⁴⁸ Πόρισμα του Συνηγούρου του Πολίτη, Αθήνα, 6 Νοεμβρίου 2003 Αρ. Πρωτ.: 14667/03/2.1: «Παράλληλα, από τη χαρτογράφηση των διαμερισμάτων του Δήμου Αθηναίων προέκυψε ότι, εντός της δομημένης περιφέρειας του Δήμου Αθηναίων, η πλήρης εφαρμογή του άρθρου 3 παρ. 4 του Ν 2734/99 σχεδόν αποκλείει την ύπαρξη περιοχών όπου επιτρέπεται η εγκατάσταση και χρήση οικημάτων από εκδιδόμενα με αμοιβή πρόσωπα. Κατ' αποτέλεσμα, η άσκηση της εν λόγω 2 ρυθμιζόμενης από τον νόμο δραστηριότητας θα καθίστατο ιδιαίτερα δυσχερής, αν όχι αδύνατη, τουλάχιστον σε περιοχές και οικήματα όπου μέχρι σήμερα ασκείται».

⁴⁹ «Τόσο η απαγόρευση της εγκατάστασης εκδιδομένων επ' αμοιβή προσώπων σε ακτίνα 200 μέτρων τουλάχιστον από τα απαριθμούμενα στον νόμο κτήρια κ.λπ. (άρθρο 3§4

Ν 2734/1999), όσο και η απαγόρευση της χορήγησης δεύτερης άδειας εγκατάστασης στο ίδιο οίκημα ή την ίδια πολυκατοικία (άρθρο 4§3 Ν 2734/1999) φαίνονται ως μέτρα δυσανάλογα επαχθή προς τον επιδιωκόμενο σκοπό, δηλαδή την προστασία της νεότητας και, γενικότερα, των χρηστών ηθών αφ' ενός, και την αποτροπή της «γκετοποίησης» των εκδιδομένων προσώπων αφ' ετέρου», σε Γνωμοδότηση Καθηγητή Ν. Αλιβιζάτου για Ν 2734/1999 για την πορνεία (2.6.2003).

⁵⁰ Πόρισμα του Συνηγούρου του Πολίτη, Αθήνα, 6 Νοεμβρίου 2003 Αρ. Πρωτ.:14667/03/2.1 «Ωστόσο, δεδομένου ότι η εν λόγω δραστηριότητα δεν τυγχάνει απλώς ανεκτή από την έννομη τάξη, αλλά συνιστά νόμιμη επαγγελματική δραστηριότητα, οι τιθέμενοι σε αυτήν περιορισμοί και απαγορεύσεις θα πρέπει να τελούν και οι ίδιοι σε περιορισμούς που απορρέουν από το ισχύον σύστημα προστασίας των ατομικών ελευθεριών» και «Σε κάθε περίπτωση, πάντως, οι προβλεπόμενοι στον νόμο περιορισμοί θα πρέπει να είναι αντικειμενικοί και απρόσωποι, να δικαιολογούνται από σοβαρούς λόγους δημοσίας τάξης και ασφάλειας, να μην παραβιάζουν την αρχή της αναλογικότητας και να μην προσβάλλουν τον πυρήνα του δικαιώματος, αναιρώντας στην πράξη τη δυνατότητα άσκησης του».

μεγάλων, πυκνοκατοικημένων ελληνικών πόλεων, συντελώντας από κοινού με τη βραδεία και ελλιπή εφαρμογή των μέτρων, στη διόγκωση του φαινομένου της παράνομης και ανέλεγκτης πορνείας και στην συνεπακόλουθη αορατοποίηση των παρανόμως εκδιδομένων προσώπων που στερούνται κάθε νομικής προστασίας και ουσιαστικής δυνατότητας πρόσβασης στη δικαιοσύνη.⁵¹

Συνολικά, ο Ν. 2734/1999 μαζί με τις διατάξεις 349 (μαστροπεία⁵²) και 350 (εκμετάλλευση πόρνης⁵³) του ποινικού κώδικα

συνθέτουν ένα αναποτελεσματικό, ασυνεπές και αναχρονιστικό πλέγμα διατάξεων για την αντιμετώπιση του φαινομένου της πορνείας, χαρακτηριζόμενο από τη βαθιά άρνηση του νομοθέτη να θέσει στο προσκήνιο τα δικαιώματα των εκδιδομένων προσώπων, να προσεγγίσει τις εκτάσεις, τις ιδιαιτερότητες και τις συνθήκες που προσλαμβάνει το φαινόμενο της πορνείας στην Ελλάδα, να λάβει υπόψη την άρρηκτη σύνδεσή του με τη σωματεμπορία και την καταναγκαστική πορνεία καθώς και με την παράνομη μετανάστευση και τις προσφυγικές ροές και να υπογραμμίσει την προδήλως έμφυλη διάσταση της πορνείας και τις κοινωνικές συνέπειες που αυτή επιφέρει στην ισότητα των φύλων και στον τρόπο θέασης της γυναικείας σωματικότητας και σεξουαλικότητας.

Υπό το φως, μάλιστα, της κύρωσης της *Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για τη δράση κατά της Εμπορίας Ανθρώπων* (Νόμος 4216/ΦΕΚ Α 266/10.12.2013) και της *Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Πρόληψη και τη Καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και την Ενδοοικογενειακή βία* (Νόμος 4531/2018 - ΦΕΚ 62/Α/5-4-2018) από την ελληνική Βουλή, η διατήρηση σε ισχύ του Ν. 2734/1999 άνευ ουδεμίας τροποποίησης,⁵⁴

⁵¹ “However, the law is flawed in that it is extremely difficult for sex workers to obtain administrative permission to exercise this profession. Therefore, the larger part of the sex market operates illegally, with many female and male workers remaining invisible, marginalized and in an extremely vulnerable position. Greece thus fails to provide social security or health rights to individuals who perform sexual services for a leaving or who identify themselves as sex workers”, Maratou- Alipranti L, Rethimniotaki H. στο συλλογικό τόμο Jahnsen, Wagenaar (eds) *Assessing prostitution policies in Europe*. Rutledge, 2018.

⁵² «1. Οποιος, για να εξυπηρετήσει την ακολασία άλλων, προάγει ή εξωθεί στην πορνεία ανήλικο ή υποθάλπει ή εξαναγκάζει ή διευκολύνει ή συμμετέχει στην πορνεία ανηλίκων, τιμωρείται με κάθειρξη μέχρι δέκα ετών και με χρηματική ποινή δέκα χιλιάδων έως πενήντα χιλιάδων ευρώ. 2. Με κάθειρξη και χρηματική ποινή πενήντα χιλιάδων έως εκατό χιλιάδων ευρώ τιμωρείται ο υπαίτιος, αν το έγκλημα τελέστηκε: α) εναντίον προσώπου νεότερου των δεκαπέντε ετών, β) με απατηλά μέσα, γ) από τον ανιόντα συγγενή εξ αίματος ή εξ αγχιστείας ή από θετό γονέα, σύζυγο, επίτροπο ή από άλλον στον οποίο έχουν εμπιστευθεί τον ανήλικο για ανατροφή, διδασκαλία, επίβλεψη ή φύλαξη, έστω και προσωρινή, δ) από υπάλληλο ο οποίος κατά την άσκηση της υπηρεσίας του ή επωφελούμενος από την ιδιότητά του αυτή διαπράττει ή συμμετέχει με οποιονδήποτε τρόπο στη πράξη, ε) με τη χρήση ηλεκτρονικών μέσων επικοινωνίας, στ) με προσφορά ή υπόσχεση πληρωμής χρημάτων ή οποιουδήποτε άλλου ανταλλάγματος. 3. Όποιος κατ' επάγγελμα ή από κερδοσκοπία προάγει στην πορνεία γυναίκες τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον δεκαοκτώ μηνών και με χρηματική ποινή. Η τέλεση της πράξης από υπάλληλο, ο οποίος κατά την άσκηση της υπηρεσίας του ή επωφελούμενος από την ιδιότητά του αυτή διαπράττει ή συμμετέχει με οποιονδήποτε τρόπο στην πράξη, συνιστά επιβαρυντική περίπτωση».

⁵³ «Άντρας που συντηρείται ολικά ή εν μέρει από γυναίκα που ασκεί κατ' επάγγελμα την πορνεία και από την εκμε-

τάλλευση των σχετικών ανήθικων κερδών της τιμωρείται με φυλάκιση έξι μηνών μέχρι τριών ετών, αν δεν υπάρχει περίπτωση να τιμωρηθεί για άλλη βαρύτερη αξιόποινη πράξη». Ο όρος «ανήθικα κέρδη» τελεί σε πλήρη αντίφαση με την νομική ρύθμιση της πορνείας ως επάγγελμα και αποδεικνύει για ακόμη μια φορά την ηθική μομφή του νομοθέτη στην εξάσκηση αυτής ως επαγγελματικής δραστηριότητας στο πλαίσιο απόλαυσης της οικονομικής ελευθερίας.

⁵⁴ Για την εφαρμογή των προβλέψεων της *Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Πρόληψη και τη Καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και την Ενδοοικογενειακή βία* στην ελληνική έννομη τάξη, καταργήθηκε η παρ. 3 του άρθρου 339 του Ποινικού Κώδικα κατά την οποία «Αν μεταξύ του υπαιτίου και του παθόντος τελέστηκε γάμος, δεν ασκείται ποινική δίωξη, και αν τυχόν είχε ασκηθεί δεν συνεχίζεται, αλλά κηρύσσεται απαράδεκτη. Η ποινική δίωξη ασκείται ή συνεχίζεται μετά την ακύρωση του γάμου», ενώ, μεταξύ άλλων, τροποποιήθηκε η περίπτωση α'

τελεί σε ευθεία αντίθεση με το εκτεταμένο προστατευτικό πεδίο των ανωτέρω νομοθετημάτων, συνιστώντας την «αχίλλειο πτέρνα» της τρέχουσας νομοθετικής προσπάθειας περιεκτικότερης και βαθύτερης κατοχύρωσης της έμφυλης ισότητας και ουσιαστικότερης προστασίας των έμφυλων υποκειμένων.

IV. Καταληκτικές σκέψεις: Σε αναζήτηση ενός νέου νομοθετικού πλαισίου αντιμετώπισης της πορνείας

Η συζήτηση για τη θέαση της πορνείας ως έμφυλης βίας και όχι ως ελεύθερης επιλογής ασκηθείσας εντός των συνταγματικών δικαιωμάτων της προσωπικής αυτονομίας και ελευθερίας δεν έχει ακόμα τεθεί στην Ελλάδα με το συστηματικό και διεκδικητικό τρόπο που έχει υιοθετηθεί από τις φεμινιστικές και ανθρωπιστικές οργανώσεις σε άλλες χώρες, ακόμη και σε αυτές που διαθέτουν νομοθεσία αποκλίνουσα του Σκανδιναβικού μοντέλου (π.χ. Γερμανία, Αγγλία). Η νομική αντιμετώπιση του φαινομένου της πορνείας, παρά τις ολοένα κλιμακούμενες διαστάσεις που αυτό έχει προσλάβει τις τελευταίες δεκαετίες, δεν συνιστά στη χώρα μας αντικείμενο πολιτικού διαλόγου, κοινωνικής ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης ούτε συναρτάται άμεσα με προσπάθειες διεκδίκησης και εμπέδωσης της έμφυλης ισότητας και προστασίας των μεταναστών και προσφύγων. Τα τελευταία χρόνια, ωστόσο, η Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων, μέσω μιας σειράς δράσεων⁵⁵ και ερευνών, φιλοδοξεί να φέρει στο επίκεντρο του δημοσίου διαλόγου το ζήτημα της πορνείας υπογραμμίζοντας τη θέση της πορνείας ως έμφυλης βίας και διερευνώντας τις δυνατότητες μετατόπισης της

ελληνικής νομοθεσίας προς το Σκανδιναβικό μοντέλο.⁵⁶

Στο Πόρισμά της (2018) παρουσιάζονται προτάσεις για άμεσες τροποποιήσεις του ισχύοντος νομοθετικού πλαισίου (Π.Κ. 348,349,350,351 και Π.Δ. 114/2010 και Ν. 3386/2005) και μέτρα για την πρόληψη, ευαισθητοποίηση και αντιμετώπιση του φαινομένου της πορνείας⁵⁷ με τελικό σκοπό τη ριζική νομοθετική επαναπροσέγγιση της πορνείας στη βάση των αρχών της Σκανδιναβικής νομοθεσίας. Επ' αφορμή μάλιστα της κύρωσης από το Ελληνικό Κοινοβούλιο της Σύμβασης της Κωνσταντινούπολης για την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών κατατέθηκε υπόμνημα από την Ελληνική Αντιπροσωπεία του Ευρωπαϊκού Λόμπυ Γυναικών, το οποίο και πραγματοποίησε συνάντηση με τον Πρόεδρο της Βουλής, αναφορικά με την προώθηση του αιτήματος κατάργησης της πορνείας, υιοθέτησης του Σκανδιναβικού μοντέλου και δημιουργίας δυνατοτήτων στήριξης των εκδιδόμενων προσώπων⁵⁸ μέσω ευκαιριών απεμπλοκής από

της παρ. 3 του άρθρου 79 του Ποινικού Κώδικα, όπως και ο Ν 3500/2006 για την ενδοοικογενειακή βία.

⁵⁵ Βλ. Διοργάνωση ημερίδας «Πορνεία - μια ακόμη μορφή έμφυλης βίας- Στρατηγικές, υποστηρικτικά μέτρα, δράσεις ευαισθητοποίησης και καταπολέμησης του φαινομένου» στις 27.4.2018.

⁵⁶ Δελτίο Τύπου της Γενικής Γραμματείας Ισότητας των Φύλων (27.2.2018), «Η αντιμετώπιση του θέματος της νομοθεσίας και της χάραξης εθνικής στρατηγικής για την καταπολέμηση της πορνείας, πρέπει να στοχεύει στον δομικό και λειτουργικό επαναπροσδιορισμό της έννοιας της πορνείας και στην διαμόρφωση μιας νέας κουλτούρας στην ελληνική κοινωνία, που δεν θα την αντιμετωπίζει ως «επιλογή», αλλά ως μια ακόμη μορφή βίας κατά των γυναικών και καταπάτηση της ανθρώπινης αξιοπρέπειας».

⁵⁷ Ενδ. σχεδιασμός και η εφαρμογή εκστρατειών ευαισθητοποίησης και ενημέρωσης, ανάδειξη της σύνδεσης πορνείας και εμπορίας ανθρώπων, προώθηση των φαινομένων αυτών ως απότοκων κοινωνικών ανισοτήτων, έναρξη εκτεταμένων προγραμμάτων επιμόρφωσης δικαστικών, αστυνομικών και κοινωνικών λειτουργών κ.α., δημιουργία σχολικών προγραμμάτων κ.α.

⁵⁸ Ενδεικτικά παρατίθεται το παρακάτω απόσπασμα από Το Υπόμνημα της Ελληνικής αντιπροσωπείας του Ευρωπαϊκού Λόμπυ Γυναικών: «Ως εκπρόσωποι του Ευρωπαϊκού Λόμπυ Γυναικών, της μεγαλύτερης συνένωσης Γυναικείων Οργανώσεων στη χώρα μας και στην Ευρώπη και σε συνεργασία με το Συμβούλιο της Ευρώπης αγωνιζόμαστε για την ανάπτυξη κοινής ευρωπαϊκής στρατηγικής με παράλληλη εθνική εκστρατεία

την πορνεία. Στις ως άνω περιγραφόμενες δράσεις μπορεί κανείς να αναγνώσει με ασφάλεια τις πρώτες ενθαρρυντικές ενέργειες για την ένθεση του ζητήματος της πορνείας στο επίκεντρο του δημοσίου ενδιαφέροντος στη χώρα μας με σύγχρονους όρους, επιστημονικά δεδομένα και έμφυλους προβληματισμούς, διαπίστωση που πυροδοτεί μια σειρά από συλλογισμούς αναφορικά με τις απαιτούμενες προϋποθέσεις (πολιτική διαβούλευση, διεπιστημονική συνεργασία, κοινωνική ευαισθητοποίηση και ενημέρωση) που πρέπει να τηρηθούν για την ουσιαστική πραγμάτωση του δημοσίου διαλόγου και την παραγωγή μιας αναθεωρημένης και εκσυγχρονισμένης νομοθεσίας, χαρακτηριζόμενης από συνέπεια ως προς τις θεωρητικές της βάσεις και ανάληψη ευθύνης ως προς τους εμπλεκόμενους στην πορνεία φορείς.

Συμπερασματικά, προσηύκει να υπογραμμιστεί ως κρισιμότερο σημείο της παρούσας επισκόπησης η επιτακτική αναγκαιότητα τροποποίησης και εκσυγχρονισμού του νομοθετικού πλέγματος διατάξεων που ρυθμίζουν το ζήτημα της πορνείας (Ν. 2734/1999 και 348,349,350,351 του Π.Κ) προς την κατεύθυνση της ορατοποίησης των δικαιωμάτων των εκδιδόμενων προσώπων και της αναγνώρισης της έμφυλης διάστασης του φαινομένου της

πορνείας. Ανεξαρτήτως του προτύπου αντιμετώπισης της πορνείας που θα προαχθεί ως προσφορότερο για την επίτευξη της μέγιστης προστασίας των εκδιδόμενων προσώπων και τη μείωση του φαινομένου της καταναγκαστικής πορνείας και σωματεμπορίας στα ελληνικά δεδομένα, σε ζωτικής σημασίας διακύβευμα ανάγεται πρωτίστως η ευθυγράμμιση του ελληνικού νομοθετικού πλαισίου με τις τρέχουσες μορφές που το φαινόμενο προσλαμβάνει τόσο σε εγχώριο όσο και σε Ευρωπαϊκό επίπεδο δια της ουσιαστικής εκτίμησης και αξιολόγησης παραγόντων, όπως οι μεταναστευτικές και προσφυγικές ροές, η έξαρση της «παράνομης» πορνείας σε μη αδειοδοτημένους χώρους, οι νέες τεχνολογικές εξελίξεις που οδηγούν σε νέα είδη πορνείας (μέσω internet, τηλεφώνου κ.ά.) και η σύνδεση της πορνείας με τη σωματεμπορία και τη βία.

Επιπρόσθετα, ο δημόσιος διάλογος για το ζήτημα της αναθεώρησης του ισχύοντος πλέγματος νομοθετικών διατάξεων που ρυθμίζει το ζήτημα της πορνείας δεν μπορεί παρά να κριθεί ελλιπής, αν δεν εντάξει σε κομβική παράμετρό του την αναγνώριση της άρρηκτης σχέσης που διαπλάθεται μεταξύ του φαινομένου της πορνείας και της έμφυλης ισότητας. Συγκεκριμένα, η επίδραση την οποία ασκούν η νομιμοποίηση της πορνείας και στερεοτυποποίηση των εκδιδόμενων προσώπων στην καθολική ύφανση των έμφυλων σχέσεων και στην κοινωνική σημασιολογία του γυναικείου σώματος και της γυναικείας σεξουαλικότητας οφείλει να μελετηθεί σε διεπιστημονική βάση και να εισφερθεί με τη δέουσα προσοχή στη διάνοιξη του εκτεταμένου διαλόγου για την εμπέδωση της έμφυλης ισότητας. Εντός αυτής της στοχοθεσίας, οι - απηχούμενες στον ισχύοντα νομοφυσικοποιημένες θεάσεις της πορνείας ως ανδρικής «ανάγκης» και όχι ως κοινωνικής κατασκευής ή ισότιμα αναγνωρισμένου επαγγέλματος, οφείλουν να ανασκευαστούν σε όποια κατεύθυνση και αν προσανατολιστεί μια προσπάθεια τροποποίησης και εκσυγχρονισμού της νομοθεσίας. Στο ίδιο πλαίσιο, τα αφόρητα αναχρονιστικά, σεξιστικά, ηθικολογικά μυθεύματα και οι κοινωνικές προκαταλήψεις που εμφοιλόγησαν στο νομοθετικό αφήγημα του Ν 2734/1999 οφείλουν σε κάθε περίπτωση

και συντονισμένες δράσεις για την κατάργηση της πορνείας με ξεκάθαρα και σαφή μηνύματα. Ήδη στην Ευρώπη, η μία χώρα μετά την άλλη (Ισλανδία, Νορβηγία, Σουηδία, Γαλλία), θέσπισαν νόμους για την κατάργηση της πορνείας στο πνεύμα της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της ισότητας των φύλων. Οι νόμοι αυτοί προβλέπουν υποστήριξη των γυναικών που εμπλέκονται στην πορνεία, κατάργηση κάθε μορφής καταπίεσης εις βάρος τους, καταδίκη κάθε είδους «προστατών» και διακινητών, δημιουργία προγραμμάτων εξόδου των γυναικών από τα δίκτυα της πορνείας με εναλλακτικές μορφές απασχόλησής τους, ποινικοποίηση της αγοράς του σεξ, και προληπτικά μέτρα για την εξάλειψη της πορνείας μέσω κατάλληλης αγωγής και δράσεων ευαισθητοποίησης».

να αποκλειστούν από μια ουσιαστική νομοθετική προσπάθεια διαχείρισης του φαινομένου της πορνείας, και να αντικατασταθούν από την ψυχραιμη αξιολόγηση Ευρωπαϊκών και Διεθνών μελετών, στατιστικών ερευνών, πορισμάτων, συγκρίσεων και γνωμοδοτήσεων με σκοπό την από-συσκότιση του φαινομένου της πορνείας και την αναζήτηση της βέλτιστης επιλογής για τα ελληνικά δεδομένα.

Τέλος, ο «Homo sacer» του φαινομένου της πορνείας, τα αφανή εκδιδόμενα πρόσωπα, που αυτή τη στιγμή αποκλείονται όχι μόνο από την παροχή δικαστικής προστασίας και ισότιμης κοινωνικής διεκδίκησης, αλλά και από την ίδια τη δυνατότητα εκφοράς των θέσεων τους επί του ζητήματος της διαχείρισης της πορνείας, πρέπει να ανασυρθούν στο προσκήνιο και ανασυγκροτηθούν ως ισότιμα δικαιικά υποκείμενα κατά τη διαμόρφωση ενός αναθεωρητικού νομοθετικού εγχειρήματος. Τόσο με τη διεξαγωγή επισταμένων ερευνών αναφορικά με τον αληθή αριθμό, το φύλο, την εθνικότητα, το σεξουαλικό προσανατολισμό, το οικονομικό και μορφωτικό υπόβαθρο, τους ελλοχεύοντες κινδύνους και τους επιβαλλόμενους εξαναγκασμούς των εκδιδόμενων προσώπων όσο και με την ουσιαστική πρόσκληση των οργανωμένων σωματείων και συλλογικών μορφωμάτων των εκδιδόμενων προσώπων ως ισότιμων συνομιλητών κατά τη δημόσια διαβούλευση, τα εκδιδόμενα πρόσωπα οφείλουν να ορατοποιηθούν και να απομυθοποιηθούν, αποκτώντας αδιαμεσολάβητη φωνή και δυνατότητα διεκδίκησης εντός των κοινωνικών διεργασιών αναθεώρησης του ισχύοντος νομοθετικού πλαισίου. Εντός αυτής της διαδικασίας καθίσταται ωστόσο αναγκαία η αποφυγή μιας ακραιφνώς ταυτοτικής ομογενοποίησης των εκδιδόμενων προσώπων και η αντ' αυτής ανάδειξη των πολύπλευρων ταυτοτήτων, εμπειριών και βιωμάτων των εκδιδόμενων προσώπων (lgbtq εκδιδόμενα πρόσωπα, μετανάστες/στρίες, πρόσφυγες /προσφύγισες κ.α.) με σκοπό την αποτελεσματικότερη κατανόηση και αποτύπωση του φαινομένου, αλλά και την στοχευμένη και περιληπτική δυνατότητα παροχής βοήθειας,

νομικής αρωγής, ψυχολογικής στήριξης και υποδομών εξόδου από την πορνεία.

V. Βιβλιογραφία - Αρθρογραφία - Γνωμοδοτήσεις

- Bindel J. *The Pimping of Prostitution: Abolishing the Sex Work Myth*. Palgrave Macmillan, 2017.
- Czarnecki D, Engels H, Kavemann B, Steffan E, Schenk W, Törnau D. *Prostitution in Deutschland - Fachliche Betrachtung komplexer Herausforderungen*. Autorinnengruppe, 2014.
- Ekberg G. *The Swedish Law That Prohibits the Purchase of Sexual Services: Best Practices for Prevention of Prostitution and Trafficking in Human Beings*. *Violence Against Women*, 2004, 10:1187-1218.
- Ekberg G. *Swedish Laws, Policies and Interventions on prostitution and trafficking in human beings: A comprehensive overview*, 2018.
- Jahnsen S, Wagenaar H. (eds) *Assessing prostitution policies in Europe*. Routledge, 2018.
- Kesler K. *Is a Feminist Stance in Support of Prostitution Possible? An Exploration of Current Trends*. *Sexualities*, 2002, 5: 2: 219-235.
- Kissil K, Davey M. *The Prostitution Debate in Feminism: Current Trends, Policy and Clinical Issues Facing an Invisible Population*. *Journal of Feminist Family Therapy*, 2010, 22: 1: 1-21.
- Scoular J. *The 'subject' of prostitution: Interpreting the discursive, symbolic and material position of sex/work in feminist theory*. *Feminist Theory*, 2004, 5: 343.
- Waltman M. *Prohibiting Sex Purchasing and Ending Trafficking: The Swedish Prostitution Law*. *Michigan Journal of International Law*, 2011, 33: 1: 133-156.
- Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου Α., Ο νόμος 2734/1999 για τα «εκδιδόμενα με αμοιβή πρόσωπα» προσκρούει στα ανθρώπινα δικαιώματα και στις σύγχρονες αντιλήψεις. *ΠοινΔικ*, 2000, 3: 305-307.
- Λάζος Γ. *Πορνεία και διεθνική σωματεμπορία στη σύγχρονη Ελλάδα: Ο πελάτης*. Εκδόσεις Καστανιώτη, 2002.
- Μαγγανάς Α, Γαβαλάκης Ν. *Η ποινικοποίηση της συμπεριφοράς εκδιδόμενου ατόμου*. *ΠοινΔικ*. 2000, 4: 427-435.

- Ρεθυμιωτάκη Ε, Μαροπούλου Μ, Τσακιστράκη Ε. Φεμινισμός και Δίκαιο. Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα και Βοηθήματα, 2015.
- Πόρισμα της Ο.Δ.Ε της Γ.Γ.Ι.Φ (2018) στο πλαίσιο των εργασιών της για την αντιμετώπιση της πορνείας: Προτάσεις για τον περιορισμό της και την προστασία των γυναικών θυμάτων, αναρτηθέν στην επίσημη ιστοσελίδα Γενικής Γραμματείας Ισότητας των Φύλων. Διαθέσιμο σε <http://www.isotita.gr/wp-content/uploads/2018/>
- Πόρισμα του Συνηγόρου του Πολίτη, Αθήνα, 6 Νοεμβρίου 2003 Αρ. Πρωτ.:14667/03/2.1
- Γνωμοδότηση Καθηγητή Αλιβιζάτου Ν για Ν 2734/1999 για την πορνεία (2.6.2003).